NUMMER 3 DONDERDAG 17 JANUARI 1929 29STE JAARGANG

Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST”

HET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.- 's jaars (minimum) met inbegrip van kostelooze toezending van het Koloniaal Weekblad.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE

CONTRIBUTIE-BETALING.

Met Februari a.s. zal over de contributie 1929 per postkwitantie worden beschikt, verhoogd met 15 cent incasso-kosten.

Gedurende deze maand bestaat alsnog gelegenheid de contributie per giro onder No. 135120 over te maken aan den Secretaris-Penningmeester der Vereeniging Oost en West, afdeeling 's-Gravenhage.

VOOR DE BESTUREN DER AFDEELINGEN.

Artikel 5 Huishoudelijk Reglement.

Elk Afdeelingsbestuur zendt jaarlijks vóór den 20en Januari aan het Hoofdbestuur een alfabetische naamlijst der leden van de afdeeling op 1 Januari, met vermelding van ieders contributie of bijdrage en adres, benevens een opgave van de bestuursleden met vermelding van functie, en een opgave van ingestelde commissiën met vermelding der commissieleden.

Elk Afdeelingsbestuur zendt jaarlijks vóór den 1en Maart aan het Hoofdbestuur:

a. het verslag over het afgeloopen jaar, met vermelding van den toestand op 31 December van het vorige jaar en der resultaten welke verkregen zijn door inrichtingen, door de afdeeling in het leven geroepen;

b. een geldelijke afrekening, ingericht volgens door het Hoofdbestuur vast te stellen formulier;

c. een opgave van onderwerpen, welke de afdeeling op de jaarlijksche algemeene vergadering behandeld wenscht te zien;

d. een candidatenlijst, houdende opgave van een dubbeltal candidaten voor de mogelijk voor de afdeeling openvallende plaatsen in het Hoofdbestuur.

In Memoriam F. E. LUITJES,

Oud-Indisch Ambtenaar.

Op den 8sten Januari verloor onze Afdeeling, door plotseling overlijden, een harer oudste leden, den heer *F. E. Luitjes.*

De overledene was een der oprichters dezer afdeeling en ook jaren lang haar voorzitter, welke functie hij met opgewektheid vervulde. Ook heeft hij zitting gehad in het Hoofdbestuur der Vereeniging, waar hij onze afdeeling vertegenwoordigde.

Bij het klimmen der jaren, hij was toen 75 jaar oud, begreep de heer Luitjes dat het, mede in verband met zijn gestel, beter was het beheer van zaken aan jongere krachten over te geven en legde hij zijn bestuursfunctie neer, zoowel die van de afdeeling als van het Hoofdbestuur.

Doch ondanks zijn hoogen leeftijd bleef hij een trouw bezoeker van onze bijeenkomsten en toonde hij altijd zijn groote vreugde bij het toenemen van het aantal leden, waardoor hij het mocht beleven dat het door hem aangevangen werk steeds meer in kracht toenam.

Nu Luitjes van ons is weggerukt laat hij een ledige plaats achter. Op een helderen kouden winterdag werd zijn stoffelijk overschot ter aarde besteld; de voorzitter de heer G. J. Burger, bracht hem namens de Vereeniging, een laatsten groet, waarbij woorden van dank voor alles wat de overledene voor Oost en West geweest was, gesproken werden.

Moge de weduwe uit de sympathieke belangstelling die haar gewerd, troost putten in haar verlies, wij die achterblijven zullen hem steeds gedenken als een ijverig, trouw, belangstellend lid.

Het Bestuur der Afdeeling Nijmegen.

Waar en door wie het Indische koperwerk is vervaardigd,

DOOR

MR. J. G. HUIJSER.

Dat Oud-Delftsch door Hollanders is gemaakt, oud-Chineesch porcelein door Chineezen, wie zal dit betwijfelen. En dat Javaansche batiks op Java, en de Soemba-doeken op Soemba zijn vervaardigd, is ook niet voor betwisting vatbaar. Maar, als men eens de vraag stelt, door wie en waar de messing of wel bronzen voorwerpen vervaardigd zijn, welke uit Indië tot ons zijn gekomen en thans in de ethnografische musea of particuliere ccollecties zijn ondergebracht, dan blijkt onze kennis in vele gevallen te kort te schieten om die vragen te beantwoorden. Ja, het koperwerk uit de Bataklanden, uit de Padangsche Bovenlanden, uit Bali, uit Centraal-Celebes enz. is zóó karakteristiek, dat er meestentijds geen reden voor twijfel is. Maar er is veel messingwerk resp. bronswerk, dat niet zoo gemakkelijk onder een bepaalde groep is onder te brengen. Verondersteld mag worden, dat het Javaansche koperwerk algemeen bekend is. Ik bedoel de eenigszins bedenkelijke producten der nog bestaande messinggietkunst, gelijk die nog wordt uitgeoefend o.a. in Soerabaja (vazen, rookstandaard, wandborden, aschbakjes enz.), maar ook van brons. Men neme bijv. zoo'n Javaansch sirihstel, len, schalen en dergelijke, gemaakt in den loop der vorige eeuw, meest van messing, doch somtijds ook van brons. Men neme bijv. zoo'n Javaansch siristel, vaasvormig, hetzij rond, hetzij acht- of zeshoekig, met de vijf à zes potjes en vaasjes voor de ingredienten van de sirihpruim, de *pakinangan* met zijn *tjêpoek's* en *tjontong*. Niemand minder dan de heer J. E. Jasper, schrijver van de vier bekende standaardwerken over Indonesische kunstnijverheid, verzekert ons, dat een goed deel der sirihstellen in Java komt uit Negara in Z.O.-Borneo; 's Rijks Ethnografisch Museum bezit een messing potje of bakje (Mal. *moekoen*), hoog 13 c.M., met deksel, waarop een vogelvormigen knop, versierd met bloemornament, ruiten en het swastikamotief, beschreven en afgebeeld in den Catalogus Deel I, Borneo. Het voorwerp vertoont groote overeenkomst met soortgelijke geciseleerde („geoekirde”) koperen voorwerpen uit Java, maar het is vervaardigd door koperslagers in Negara. In deze plaats, volgens Rouffaer een Javaansche kolonie uit de 15e eeuw, volgens Grabowsky uitsluitend door Maleiers bewoond, wordt, althans werd de geelgieterij beoefend door Maleiers, gelijk Grabowsky ons mededeelt. In genoemden Catalogus worden nog eenige andere messing voorwerpen beschreven, met vermelding: werk van Maleische koperslagers te Negara. De verwantschap tusschen het Negareesche en het Javaansche koperwerk, de overeenkomst van het ornament, is daarmede nog niet verklaard. Men is geneigd aan te nemen, dat in Negara werk uit Java tot voorbeeld heeft gestrekt. Men heeft er trouwens ook werk voortgebracht met een eigen cachet, doch beïnvloed door de Mal.-Chineesche en Mal.-Islamitische kunst.

Ook in Broenei, aan de N.W.-Kust van Borneo, is allerlei brons- en messingwerk gemaakt, zooals prachtige, met draken versierde gong's, sirihbakken (*lenggoeai*), groteske theeketels, versierd met draken, krokodillen, kikvorschen, krabben, leeuwtjes, vogels, schildpadden enz., potten met deksels, doosjes in vruchtvorm enz. enz. Broenei, volgens Dr. Juynboll gesticht door kolonisten uit Djohor, was in de 14e eeuw onderworpen aan het gezag van Modjopahit. Reeds in de 7e eeuw bestonden er betrekkingen tusschen Broenei en China, en de invloed der Chineesche kunst zou dan ook niet uitblijven. Reeds vroeg behoorden tot de bewoners van Broenei Pegoeanen, Chineezen en Javanen.

Messing rijstschuurtje (rangkiang) uit de Padangsche Bovenlanden.

waarschijnlijk ook Boegineezen, Klingaleezen en ten slotte vond men er de aborigines zelf, Moeroets, Bisaya's en Kadajan's. Hoogstwaarschijnlijk zijn de z.g.n. Broenei-bronzen werken van Broenei-Maleiers, geïnspireerd door de Chineesche kunst, blijkende uit de veelstralige sterren, de draken, de kikvorschen en leeuwtjes, welke de verschillende voorwerpen sieren. Ook het gieten van kanonnen moet in Broenei een bedrijf van gewicht zijn geweest. Het bronsgieten was volgens den heer J. P. Koster, die in het Broeneische en Serawaksche is geweest, het bedrijf der *anak radja*, d.i. adellijken, hetgeen vreemd klinkt, doch niet onjuist schijnt te zijn. Hugh Low schrijft, dat brass, now only worked, to a very small extent, by a few artisans from Java”, terwijl groote hoeveelheden uit Java worden ingevoerd. Als vaststaande kunnen wij aannemen, dat in Broenei oudtijds het brons- en geelgietersbedrijf uitgeoefend werd door Broenei-Maleiers, en dat in later tijden koperwerk, zooals schalen en kookpotten, door Javanen werd vervaardigd, maar, of dit laatste nu juist geelgieterswerk is, mag worden betwijfeld. De oudste bronzen dateeren uit de 12e eeuw en volgens Richard Schlösser (schrijver van „Ueber Brunei-Bronzen”, Orient. Archiv 1912/1923) zou de Sultan van Broenei nog heden ten dage drakengong's naar de oude modellen laten gieten. Behalve Broenei en Negara is er op Borneo nog een centrum van nijverheid, t.w. Serawak (Koetjing), waar o.m. *tjanang's* en *kromong's* (bronzen muziekinstrumenten) worden vervaardigd door Maleiers. De wijze waarop dit geschiedt, kan men lezen in den Illustrated Catalogue of the Ethnographical Collection of the Sarawak Museum.

Over Noord-Sumatra zijn de berichten tamelijk vaag. Reeds in het begin der 17e eeuw werd in Atjeh geschut gemaakt. Augustin de Beaulieu, die daar omstreeks 1620 ver- toefde, deelt mede, dat men er vond „geschutgieters die ook verscheide stukken van 't huisgewaat va koper gieten, als kandelaars, lampen, bekkens „De draaikunst werd bij hen ook gebruikt”, schrijft hij, „zo in koper als in hout”.

Ook in de Historische Beschrijving der Reiz (1747) lezen wij, dat er kanongieters waren, anderhalve eeuw geleden moet op Atjeh nog ge- schut gegoten zijn. Soeltan Ala'ad-din Moeham Sjah (1781-1795) zou na een bedevaart naar Me ka, op Mauritius, waar hij gedwongen was eenig tijd te verblijven, zich op de hoogte hebben geste van de vervaardiging van geschut, en later ook Atjeh geschut hebben laten gieten. Marsden (181 deelt mede, dat „a rich mine of copper is work at Mukki near Labuan- haji by the Achine (Moekhi, Laboean-Hadji, Westkust). Niet onmog lijk is, dat voornamelijk dit koper werd gebrui voor de vervaardiging van Atjehsch koperwerk.

J. A. Kruyt vermeldt, dat in Pedir koperen „hu sieraden” (huisraad?) worden vervaardigd, na hem meermalen is verzekerd, en Van Lang spreekt van vijf koperpletters (bedoelt hij kop gieters?) en kopersmeden, die hij aantrof in Me laboh aan de Westkust. In den Catalogus van L den, Atjeh, Gajo- en Alaslanden, wordt de gamp Merbouw in Meulaboh als plaats genoemd, wa ettelijke messing voorwerpen, in Leiden's muse aanwezig, vervaardigd zijn, hetzij door Atjehe hetzij door Maleiers (zooals in Meulaboh, dat vo gens de Historie een Maleische volkplanting Minangkabau zou zijn). Tal van stukken kom van elders, zooals Penang, Singapore, China, daar zijn lampen (staande: *panjòt dòng*, hangen *panjòt gantoeng*), presenteerbladen (*dalon* gong's, kalkdoosjes (*krandam*), gelijk blijkt uit a teekeningen bij dergelijke voorwerpen, beschre in genoemden catalogus. Invloed is ook uitgega van Midden-Sumatra, te oordeelen naar het or ment van ettelijke stukken, in het bijzonder de m sing en bronzen schilden en de lampen. Men m de vraag stellen, of deze voorwerpen wellicht Soengei Poear zijn gemaakt. In de Mededeeling van het Encyclop. Bureau, Atjeh en Onderhoor heden (1916)) lezen wij, dat in Meulaboh nog v sporen der vroegere Maleische overheersching z terug te vinden en de immigranten uit de Mina kabausche landen daar de oude Minangkabausc adat hebben gehandhaafd, zij het sterk gewijzig Voorts lezen wij, dat het kopergieten, hetwelk e tijds fraaie stukken voortbracht, o.a. de beken Atjehsche tempellampen(?) reeds geheel is uitg storven. Het kopergiet- en drijfwerk vormde vr ger een voornaam handelsartikel, vooral naar P nang. Tegenwoordig wordt juist koperwerk in voerd en wel uit Voor-Indië, Grissee en Bandj massin, vanwaar het via Singapore hier wordt gevoerd. Onnoodig dus te zeggen, dat een ma koperwerk, afkomstig of in gebruik in Atjeh, g inheemsch werk is. De bewerker van den Gids het Volkenkundig Museum van het Koloniaal

Bronzen sirihpak (lenggoeai) uit Broenei.

ut III, Sumatra, merkt bij de beschrijving van Atjeh-koperwerk op, dat twijfelachtig is, of al voorwerpen wel in Atjeh zijn gemaakt, en hij er aan toe, dat de geelgieterij tegenwoordig tjeh bijna niet meer bestaat.

at het Gajoland betreft, wordt medegedeeld Prof. Volz, dat „der Gelbguss ein dem Ga-geläufiges Kunsthandwerk ist" en Dr. Hazeu elt in zijn Gajosch-Nederlandsch Woordenboek 7) bij het woord *tembögö*, geel koper, dat daar-armbanden en kettingen worden gemaakt. *mbögö betoeng*, fraai geel koper, bijna niet van te onderscheiden, zou komen uit Bentong bij laboh. Bij *tjèrèk*, geelkoperen watervat, of ke-wordt vermeld: ingevoerd uit Poeloe Pinang. rts vinden wij in dit Woordenboek genoemd ko-en schuifringen (*tjeroek*) voor den sirihdoek; *pa*'s, kleine doosjes met deksel, voor tabak, bir, enz., ingevoerd uit Atjeh of Poeloe Pinang; poe's, ronde koperen doosjes, met deksel voor ak; een *kröndöm*'s, kalkpotjes met deksel, uit jeh ingevoerd of in Gajoland vervaardigd.

Ook genoemde catalogus vermeldt messing voor-pen als *kröndöm*'s; potjes (*keutoemboe*), lam-enz., ingevoerd o.a. van Poeloe Pinang of Sin-pore, waaruit volgt, dat ook in de Gajolanden alle koperwerk inheemsch werk is.

Voor de Padangsche Bovenlanden is Soengei ar, bepaaldelijk de negorijen Kapala Kotta en gah Kotta, het centrum van kopergietkunst en bekend mogen worden verondersteld de fraaie els op voet (*tjèrèq*); sirihschalen (*tjarano*); sjes voor tabak en sirihingrediënten (*salapah*), iken (*kendi*) enz. Volgens Resident Bolle kan n daar evenwel koperen presenteerbladen en *ang's* van eenigen omvang niet vervaardigen. vroeger tijden moet dit anders geweest zijn.

Ook in Priaman is koperwerk vervaardigd, ter-nog als centrum van kopergieters moet wor-genoemd de laras Loeboeg der onderafdeeling otta's, waar o.m. sirihschalen, bellen (*gonto*), zijn vervaardigd. De wnd. Controleur Ockerse de in 1894 mede, dat in Priaman slechts één ergieter was, die als spijs in den regel gebruik-en mengsel van koper en tin (derhalve brons; sing is een legeering van rood koper en zink).

Ook in Zuid-Sumatra is fraai koperwerk ge-akt, in het bijzonder in Palembang, waar o.a., mals in Semarang en Pasoeroean, wel z.g.n. *tem-poetih*, wit koper, is gebruikt, een op tin ge-end mengsel van rood koper en nikkel, met wat er bij. Volgens Leyden (1814) werd in Palem-vroeger ook bronsgeschut gegoten, hetgeen in nog het geval was, althans volgens Storm van ravezande, die er aan toevoegt, dat er ook zeer kopergietwerk werd gemaakt. Het getal ko-meden en -gieters bedroeg in gemeld jaar nog Soortgelijke berichten bij Van Rijn van Alke-de (1883), die mededeelt, dat sommige Palem-gers zeer vaardig zijn in het draaien van hout oper. In den laatsten tijd worden er naar het int uitsluitend nog maar sirihstellen *(tepah)* aardigd, met de bijbehoorende potjes.

In het Museum te Rotterdam is messing-giet-rk uit Z. Sumatra, als inheemsch maaksel ver-eld in Lahat en Pagau alam, waaruit evenwel niet mag worden besloten, dat het daar ook erdaad vervaardigd is. Deels vertoonen deze ken overeenkomst met geelgieterswerk uit rdelijker Sumatra, deels met werk uit Kasjmir. Zeer merkwaardig messingwerk is vervaardigd r Toba-Bataks, terwijl, vreemd genoeg, de geel-erij niet voorkomt bij de Karo-Bataks, althans gens Prof. Volz. In Tapanoeli daarentegen is r wèl messingwerk gemaakt.

Uit Midden-Celebes zijn messing voorwerpen tot gekomen, meest klein van stuk, maar van een zeer bijzonder karakter. Bij Grubauer vindt men er wel afbeeldingen van. De Sarasin's hebben, evenals Grubauer, een bloeiende metaalindustrie aangetrof-fen bij het Matana-Meer. De Toradja's aldaar, zeg-gen de Sarasin's, sind sehr gewandt im Gieszen von Finger-, Arm- und Beinringen und kleine Glocken aus Messing", vervaardigd volgens de à-cire-perdue-methode. Volgens Grubauer giet men daar „durch Formenschönheit ausgezeichnete Schmuckobjekte, wie Arm- und Fingerringe, Brust-gehänge, Kinderschamdeckel u.s.w." Albert C. Kruyt deelt mede, dat over geheel Midden-Celebes de To Mori bekend staan als kopergieters. In de literatuur worden nog de volgende plaatsen ge-noemd, waar messing voorwerpen vervaardigd wor-den: Sigi, Seko, Woeasa. Walter Kaudern vermeldt, dat de To Tole bekend staan als knappe kopergie-ters en dat ze zelfs in andere plaatsen, zooals Koe-lawi, gaan gieten. In Koelawi werd, toen hij daar was, de kopergietkunst niet meer beoefend. In het Museum te Rotterdam en het Museum für Völker-kunde te Frankfort treft men een vrij groot aantal messing voorwerpen aan, welke in Midden-Celebes zijn vervaardigd. Ik moge verder verwijzen naar de schrijvers Kruyt, Adriani, Grubauer, de Sarasin's, Kaudern, Goedhart.

Messing sirihschaal (tjarano) uit Midden-Sumatra.

Uit de Minahassa zijn bekend merkwaardige bronzen bovenstukken van priesterstaven (*sineka'-dan*), voorstellende het beeld der Minahassische godin Lumimu'ut, met één, twee of drie hoofden, vermoedelijk inheemsch werk uit lang vervlogen dagen. De kopergietkunst schijnt daar evenwel niet veel te beteekenen te hebben gehad.

In den Atlas der Makassaren en Boegineezen van Matthes zijn verschillende voorwerpen afgebeeld, thans in Leiden te zien, welke stukken veel ver-wantschap vertoonen met koperwerk uit Karama (aan de Westkust van Celebes) en Boeton. Op grond van meerdere aanwijzingen kan men aannemen, dat in Zuid-Celebes messingwerk is vervaardigd, maar de literatuur geeft er niet veel licht over. Valentijn deelt mede, dat de Makassaren zeer ver-nuftig zijn en bijna alles, „'t zij van snaphanen en allerlei geweer, 't zij van geschut ongemeen fraai en cierlyk gieten." De Koning van Tsjinrana, bij het Meer van Tempe, onderhield zelfs allerlei am-bachtslieden, waaronder „roermaakers en geschul-gieters". Hij zegt met zooveel woorden, dat ze „ko-pere huisraad" maken.

Veel koperwerk in Leiden en Batavia is afkom-stig uit het reeds genoemde Karama. Of dat daar vervaardigd is, staat niet vast. Het Boetonsche mes-singwerk, waarvan ettelijke stukken zijn te vinden in het Museum te Rotterdam en dat te Frankfort, is vrij grof, doch er zijn ook zeer fraaie stukken bij. Dr. Elbert en zijn echtgenoote verzamelden daar veel en vermelden als centrum van kopergieters Lamanga, waar schier huis aan huis de messing-gieterij werd beoefend. De wijze van vervaardiging wordt door Dr. Elbert beschreven in zijn „Die Sun-da-Expedition" (1921), in welk werk men ook al-lerlei bijzonderheden over het ornament kan vinden.

Over geheel Celebes wordt messingwerk gebruikt, hetzij daar vervaardigd, hetzij van elders, speciaal Boeton en Java, ingevoerd.

Thans Bali.

Volgens De Kat Angelino is er op Bali slechts één centrum van koperwerkers (*pandé singén*) aan te wijzen, t.w. de Bandjar Boedaga in Zuid-Bali, waar een veertig gezinnen de kunst der koperbe-werking beoefenen, zoowel de kopersmederij, als de kopergieterij. Bekend zijn de z.g.n. pedanda-stellen, koperen attributen van Balische priesters, zooals schellen (*genta*); wierookvaten (*pasepan*); lampen (*pedamaran*); driepooten (*tripada*) enz. en verder dierbellen en schellen; sirihstampers; *selepa*'s (doosjes voor gambir, enz.). Nieuwenkamp trof in gemelde plaats een twintigtal kopergieters aan, die o.a. de ronde koperen doosjes voor sirihkalk maak-ten. Drie hunner slechts konden pedanda-stellen vervaardigen.

Centra op Java zijn of zijn geweest in de eerste plaats Gresik, reeds genoemd door Raffles in zijn History of Java, die spreekt van een „very exten-sive fondery". Voorts Soerabaja, Semarang, Solo, Djokdja, Pekalongan, Bandjarnegara; de kampong Kemelajan (Solo) en de kampong Gendingan (Se-marang) zijn speciaal bekend door de gongfabrika-tie. Ik merk nog op, dat in Java behalve messing-gietwerk ook bronsgietwerk is gemaakt, d.w.z. niet alleen in den Hindoetijd, doch ook daarna. Ettelijke stukken van brons zijn zóó dun, dat men het cise-leerwerk aan de andere zijde kan zien. Van Peka-longan wordt vermeld, dat de samenstelling van het daar gebruikte materiaal is rood koper en tin, in een verhouding van 2 op 1. Van dit brons ver-vaardigde men o.a. deurknoppen, sirihdoozen, ka-nonnetjes, strijkijzers, presenteerbladen, ringen en *bokor*'s. Aan te nemen is, dat men ook op andere plaatsen brons gebruikt heeft. Zoo vertelt Dr. Kohl-brugge (Intern. Archiv für Ethnographie, 1902), dat in Grissee als materiaal werd gebruikt 4 deelen oud „Kupfer" van machinedeelen, schepen enz. met 1 deel *tima* (tin). Als het inderdaad „Kupfer" is, is het mengsel dus niet messing, maar brons, terwijl, als het oud messing was, het mengsel dus bestaat uit een mixtum compositum van rood koper, zink en tin. Door hem wordt ook medegedeeld, dat bij-na al het messingwerk, dat in Grissee wordt ver-vaardigd — een industrie van enorme beteekenis — door Makassaren en Boegineezen wordt opgekocht en uitgevoerd naar Timor, Alor, Solor enz., terwijl zij oud koper naar Grissee brengen. Sommige Gris-seesche stukken gaan naar Soerabaja om daar ge-ciseleerd te worden. Grissee is ten slotte nog be-kend door de tot het begin dezer eeuw aldaar ver-vaardigde namaak-mokko's, di merkwaardige zandloopervormige messing pauken, welke in Alor — waar de echte mokko's zijn vervaardigd — in zoo'n hoog aanzien staan. Jasper noemt het Grissee-werk inferieur van bewerking en materiaal.

1 en 3 messing sirihstel (pakinangan) uit Java, 2 messing sirihbak (lenggoeai) uit Midden-Sumatra.

De Javaansche gong's trokken reeds drie eeuwen geleden de aandacht. In de Historische Beschrijving der reizen worden allerlei bijzonderheden medegedeeld over de lijfwacht van den Koning van Bantam (1602): „Hunne Trommen", lezen wij, „zijn hooge Pannen [of Ketels] van een Metaal, genaamd Tombaga, 't geen meestendeels een Hels-geluid maakt", en iets verder: „Dit Musiek bestond in tien- of twaalf Tombaga Pannen, gedraagen op eenen Handboom, tusschen twé Menssen. Elke was eene Noote hooger, dan de andere gesteld, en twé Persoonen hielden slag, daarop met stokken slaande." Gong's van tombaga dus, mogelijk is hiermede messing bedoeld, ofschoon het waarschijnlijker voorkomt, dat ze van brons waren.

Het hierbij gegeven overzicht heeft niet de pretentie van volledig te willen zijn. De voornaamste centra werden slechts genoemd. Geen melding werd gemaakt van allerlei klein messinggoed en bronswerk, zooals ringen, armbanden, halsversieringen enz., tot ons gekomen uit Midden-Borneo, Nias, Tenimber, enz. Aannemelijk is, dat ook dit alles inheemsch werk is. Tot slot de vermelding, dat op Nieuw-Guinea geen messingwerk voorkomt. Waar de Hindoe-cultuur heeft gebloeid, bloeide later ook de messinggietkunst, en daarnaast, met een geheel eigen karakter, de kunst der Toba-Bataks en Toradja's en de geheel op zich zelf staande kunst van Broenei. Allerwege, met uitzondering van Bali, verval dezer eens zoo hoog staande volkskunst, op ettelijke plaatsen zelfs reeds geheel verdwenen.

Tatouage als Ridderorde,

door

H. F. TILLEMA.

Draagt de geciviliseerde Europeaan een ridderorde als onderscheidingsteeken, de Batang Loepar (een Dajakstam, die ten Noorden der schitterend mooie meren van Smitau woont) tooit zich met zeer mooie tatoeëeringen op hals, borst, lendenen, handen, armen, beenen. De ter zake deskundige ziet er dadelijk aan met welken man of welke vrouw hij te maken heeft. Is de Batang Loepar voorzien van het *„telingai poentoel"* teeken, dan weet de Batang Loepar vrouw dat hij een penisstift draagt. Het woord *„telingai"* beteekent duizendpoot (Maleisch galah); *„poentoel"* wordt vertaald door stomp.

De figuur stelt dus voor een duizendpoot zonder de pooten.

Over penisstiften zal ik elders wat meer vertellen: het Kol. Weekbl. is er niet de plaats voor.

Is een man op hand en vingers voorzien van tatouage, dan is dit een bewijs dat hij „gesneld" heeft. Draagt hij het teeken op de *linker*hand, dan heeft hij één kop bemachtigd, indien het op de *rechter*hand is aangebracht, heeft hij twee of meer menschen het hoofd afgehouwen.

Indien het op *beide* handen voorkomt, is dit een bewijs, dat de eigenaar ervan een groot man is: hij heeft zeven of meer koppen gesneld! *Deze* vorm van tatouage is volgens mijn zegsman oorspronkelijk, niet van andere stammen overgenomen. Heeft men niet gesneld, maar zich toch laten voorzien van het teeken, dan blijven ongeluk en verdriet niet uit.

Heeft men verre reizen gedaan, dan draagt men hiervan het teeken op de dijbeenen en wel aan den buitenkant. Wie heel veel uithoudingsvermogen bezit — de bewerking is uiterst pijnlijk — draagt er twee op elk dijbeen. 't Is een zeer fraai patroon.

De *„boenga-terong"* (een klein rond teeken veel gelijkend op 'n „diagram" van een bloem, velen der lezers nog wel bekend uit hun H.B.S.-tijd) wordt aangebracht op den voorkant van het schoudergewricht en beteekent ook, dat men veel heeft gereisd. Er zijn nog meer teekens, sommige aangebracht èn bij mannen èn bij vrouwen, maar ik zal ze hier niet vermelden: een dorre opsomming zou te saai worden. Zoo beteekent één der teekens, dat de vrouw goed de kunst van weven verstaat. een ander, dat de man helper is geweest bij een sneltocht. In 't geheel kent Batang Loepar 13 verschillende figuren. Een volledig getatoueerd vertegenwoordiger van dien bekenden (eertijds beruchten) stam, gekleed met mooie tiawat, voorzien van lans en zwaard vertoont een geheel, dat men z'n leven niet vergeet, zoo fraai is het beeld. De tatouage verdwijnt met de binnendringende beschaving: de katoentjes. Ik prijs me gelukkig, dat ik door de hulp van den Demang van Selimbau, den heer Abang Abdoel Gani, in het bezit gekomen ben èn van de zeer mooie volledige teekeningen èn van de verklaringen en toelichtingen. Den heer Werkman, ambtenaar B.B. te Smitau, mijn welgemeenden dank voor de onmisbare hulp daarbij verleend.

Naschrift.

Voor fotografeerende lezers merk ik nog op, dat de gewone film de blauw-zwarte figuren òf niet òf heel slecht opneemt. Voor juiste wedergave *moet* men gebruiken pan- of orthochromatische platen met de daarbij passende filters. Misschien kan het ook met film (rol- of pack film) met een filter, dat 10 à 15 keer verhoogt. Waar tal van gebruiken, gewoonten en zeden door de met snelle vaart naderende en overal binnendringende „cultuur" verdwijnen, zou het zoo goed zijn, dat allen, die er mee in contact komen, ik denk aan militairen, bestuursambtenaren, zendelingen. missionarissen, deelnemers aan wetenschappel[illegible] expedities enz. met hun diverse kiektoestellen meebrachten: notie van fotografeeren. Dit om het verdwijnende, vaak uit ethnografisch oogpunt zoo belangrijke goed vast te leggen.

Sanggau (West-Borneo), 3 Dec. 1928.

De Midden- en Oost-Javaansche stijlen.

„Wendingen. Dit is nummer 5 van de 9de serie (1928) en gewijd aan Hindoe-Javaansche beeldhouwkunst. Met behoud van de [illegible]ande typografie naar ontwerp van Th. Wijdeveld is dit nummer samengesteld door H. C. Verkruysen. De inleiding is geschreven door T. B. Roorda. Het omslag is gemaakt naar een teekening van J. ten Klooster."

Naar dit Hollandsch beoordeele men de aflevering niet. Het opstel „Hindoe-Javaansche beeldhouwkunst" van Roorda blijkt, wanneer men de redeneering waarop 't aankomt, rustig overleest, een goed geschreven en gemakkelijk te begrijpen stuk. Hoe is 't indertijd gegaan met de kolonisatie der Hindoe's? De gang van zaken, zoo lezen we, is vermoedelijk deze geweest, dat de koloniseerende Hindoes zich wel is waar door huwelijken met de inheemsche bevolking min of meer hebben vermengd, dat echter het daaruit voortgekomen ras zich van de groote menigte der inheemsche bevolking heeft afzijdig gehouden, en, sterk zijn Hindoeverwantschap accentueerend, een eigen cultureele groep heeft gevormd en gehandhaafd, waaraan wij dan de prachtige Midden-Javaansche steensculptuur hebben te danken. Naast deze eenigszins aristocratische, van Hindoegeest doortrokken Hindoe-Javaansche cultuur, waarin de kunstenaar zich begenadigd gevoelde door den God, leefde de Indonesische massa, voor wier animistische overtuigingen „de geheel zintuigelijk waarneembare wereld uiteenviel in een conglomeraat van voorwerpen," bezield door geesten die of moesten worden afgewend of gelokt, verzoend. Voor het magische ritueel, waarmede de geesten werden bezworen, waren geen grandioze tempels noodig; de eeredienst geschiedde op geheiligde plaatsen met houten gebouwen, voorzien van in wajangstijl uitgevoerd snijwerk tegen de magische invloeden. Toen de uiterlijke verschijningsvormen van den Hindoeïstischen eeredienst door de overige bevolking werden overgenomen, nam men de groote gestalten der Indische heldendichten, vervormd tot machtige geesten, op in het schim-achtig snijwerk. De diepere wijsgeerige zin van den vreemden eeredienst ging aan den Indonesischen geest voorbij.

Reeds ten tijde van de Midden-Javaansche periode (ongeveer 700 tot 919) zullen er dus zijn geweest twee in innerlijk wezen elkander tegenover staande stijlen, en van het bouwwerk der zuivere Indonesiërs is ten gevolge van de vergankelijkheid der materialen niets gebleven. Na den ondergang der Midden-Javaansche vorstenhuizen ontstaan in Oost-Java dynastieën welker vorsten reeds va[n] zuiver Indonesischen oorsprong zijn en deze hand[]haven aanvankelijk het overgeleverd Hindoe-Javaansch ceremonieel en ritueel en blijven bij de rondplastiek. Met Ken Arok, den stichter der Singasari-dynastie, verandert het; bij officieele [op]drachten wordt de in de houtsnijkunst ontwikkelde stijl allengs meer toegepast in het steenen materiaal der gebouwen. Ook in de rondplastiek begint deze stijl dan door te dringen. Een streven naar naturalistische wedergave valt af en toe op te merken. De ontwikkeling van de Hindoe-Javaansche beeldhouwkunst — aldus besluit de heer Roorda — die aanvankelijk, van psychologisch standpunt beschouwd, min of meer onverklaarbaar leek, blijkt met dezelfde wetmatigheid te hebben plaats gevonden, die wij ook elders reeds zoo vaak konden waarnemen.

Aldus verklaart de schrijver het raadselachtig feit, dat, na een periode van bijna modern-rationalistische natuurbeschouwing, waarin een, niet slechts het materiaal, maar ook den geest der steenplastiek volkomen beheerschende sculptuur werd ontplooid, deze wordt afgelost door een primitieve, natuur-nabootsing slechts zeer weinig nastrevende en het karakter van het steenmateriaal nauwelijks aanvoelende beeldhouwkunst. Het axioma van de geleidelijk doorloopende ontwikkelingslijn moet men daarbij laten vallen.

De afbeeldingen, die als bewijs-materiaal dienen zijn prachtig; zij behooren bij den tekst, maar ook zonder dezen spreken zij duidelijk wat de heer Roorda wil zeggen. Met Tjandi Kidal begint de reeks; voortgezet door de ingangspoorten van Djago en van Tj. Kidal, een kop van Tj. Bima, een relief van het Diëng-plateau, de Awalokiteswara van den Mendoet, een Wisjnoe van Tj. Banon, een kop van den Baraboedoer en een van Soekoeh. Verder op een serie reliefs aan balustraden, paneelen, pilasters, alles met jaartallen, en toonend het verschil tusschen de Midden- en de Oost-Javaansche stijlen. Roorda wijst ons daarbij op de een weinig starre en gebonden doch tevens voldragen kunst van den Diëng, op het losser worden dezer gebondenheid aan den Baraboedoer, op de bijna in onbandigheid en verbrokkeling der compositionele gebondenheid overslaande vrijheid van een Prambanan-relief; op het merkwaardige, dat in de Oost-Javaansche periode, aanvangend omstreeks 1029, de reliefkunst op eenmaal een gansch ander, primitiever karakter toont, een decoratief zuivere, vlak gehouden reliefkunst, die niet de voorloopster was der Midden-Javaansche, maar op deze volgde eenige eeuwen later.

Matinée—Roeters.

De heer R. Roeters, conferencier en cabaretti[er], voormalig medewerker aan het gezelschap Pisuisse, heeft het voornemen om, in den loop van dit jaar een tournée door Indië te maken en heeft nu [het] Hoofdbestuur dezer Vereeniging verzocht, [voor] zoover dit op den weg der Vereeniging ligt, [hem] zijn tocht door Indië eenigszins te vergemakkelijken. Dien steun is den heer Roeters, voorwaardelijk toegezegd geworden, naar aanleiding waarvan [ge]noemde heer zich bereid verklaard heeft om, [voor] de leden der Vereeniging, een gratis-uitvoering te geven op *24 dezer, des namidd. van 2—4 uur* in [het] gebouw Excelsior, Zeestraat, Den Haag.

Bijaldien de zaal in dit gebouw 400 zitplaatsen bevat, kunnen toegangsbewijzen (plaatsbillet) verkrijgbaar aan het bureau van Excelsior — slechts tot deze beperkte hoeveelheid worden verstrekt, weshalve diegenen onzer leden die deze proeve van z.g. „Kleinkunst" willen bijwonen, aanbevolen wordt tijdig plaats te bespreken aan het bureau van genoemd gebouw, waartoe gelegenheid bestaat op 21, 22 en 23 dezer, des voorm. en nam. tegen *f* 0.25 p. p. (toegang voor lid en introducée).

Van Week tot Week.

Maandag 7 tot Maandag 14 Januari.

Gouverneur Fruytier naar Curaçao. Den 11en J[an.] is de nieuw benoemde Gouverneur van Curaçao, Ir. L. A. Fruytier, met de „Venezuela" van den Kon. West-Ind. Maildienst naar zijn bestemming vertrokken.

Het jubileum der Minahassa op 10 Jan. Blijkens verschillende Aneta-telegrammen is te Menado, Batavia, Soerabaja en elders door de Menadoneezen het feit dat de Minahassa thans 250 jaar onder Nederlandsch gezag staat op verschillende wijzen met spontanen geestdrift herdacht. Feestelijkheden, redevoeringen, [enz.] legden ondubbelzinnig getuigenis af dat de Indonesiërs niets liever verlangen dan tot

lengte van dagen met Nederland vereenigd te blijven.

H. P. Mirandolle †. Te 's-Gravenhage is, in den ouderdom van 80 jaar, overleden de heer W. H. P. Mirandolle, gep. kapitein der Inf. van het O.-I. leger.

Zendingswerk in Indië. Na zijn terugkeer uit Ned.-Indië, waarheen hij een studiereis had gemaakt, heeft Dr. K. J. Brouwer, zendingsdirecteur te Oegstgeest, te Doetinchem de eerste van een serie lezingen gehouden, die hij over het zendingswerk in Indië hier te lande hoopt te geven. — De N. Rott. Ct. van 10 Jan., Avondbl. B, bevat van die eerste voordracht een beknopt overzicht.

Directeur van Justitie. Bandoeng, 12 Jan. (Aneta).[1] Volgens de Preangerbode heeft Mr. J. J. Schrieke den post van Directeur van Justitie aangenomen.

Voorbereiding volkstelling 1930. Met ingang van 1 Jan. is ingesteld een tijdelijk kantoor voor de volkstelling in 1930; met de leiding is belast het hoofd van het Centraal Kantoor voor de Statistiek, Prof. J. van Gelderen, en met het secretariaat de controleur B. B. Dr. W. Brokx. (Aneta).

Medisch onderwijs in Ned.-Indië. In een op 18 Januari te houden vergadering van het Indisch Genootschap te 's-Gravenhage zal Prof. J. Boeke eene voordracht houden over „Medisch onderwijs in Ned.-Indië". Artsen, Indischartsen en hulpkrachten. Verband der verschillende hoogescholen.

Generaals-benoemingen. Bij Kon. Besluit zijn benoemd bij het leger in Ned.-Indië met ingang van 2 Febr. a.s. tot generaal-majoor: bij het wapen der infanterie de kolonel A. van de Water; bij het wapen der artillerie de kolonel G. C. J. Bodde.

Inspecteur Artillerie O. I. leger. De generaal-majoor inspecteur van het wapen der art. bij het O. I. leger zal binnenkort den dienst met pensioen verlaten. De vorengenoemde generaal Bodde wordt zijn opvolger.

H. Adam † Te 's-Gravenhage is op 55-jarigen leeftijd overleden de heer H. Adam, oud-administrateur der thee-onderneming Pasir Nangka.

Met pensioen. De majoor der Inf. van het O. I. leger N. E. C. I. D. Buno Heslinga heeft, met ingang van 2 Jan. den dienst met pensioen verlaten.

Onderscheiding. Bij Kon. Besluit is benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau, Ir. A. J. H. van Leeuwen, hoofd van de afd. Radiotechniek van het bedrijf der Post-, Telegr.- en Telef.-dienst in Ned.-Indië.

De radio-telefonische verbinding met Indië. De draadlooze telefoonverbinding van Nederland en Indië is den 8en Jan. officieel geopend, in Nederland door de Ministers van Waterstaat en Koloniën, in Indië door den Gouverneur-Generaal, in tegenwoordigheid o.a. van de leden van den Raad van Indië en de Departementshoofden.

Pokken te Siboga. Seinde Aneta d.d. 31 Dec. dat in Baros een hevige pokkenepidemie was uitgebroken (200 gevallen waarvan 90 doodelijk), datzelfde persbureau meldde eenige dagen dat de ziekte ook te Siboga (eveneens op de Westkust van Sumatra) is geconstateerd (24 gevallen, waarvan 2 doodelijk).

Postvlucht Java-Nederland. Den 9en Jan. heeft het postvliegtuig P.H.-A.E.N. (bemanning Duimelaar, Frijns en Bruynestein) de terugtocht naar Nederland aanvaard. Tot heden (Wo. 16 Jan.) was de reis zeer voorspoedig. Indien het verdere verloop van den tocht even gunstig blijft, wordt het vliegtuig reeds a.s. Zat. 19 dezer op Schiphol verwacht.

Indien bij aankomst te Konstantinopel uit de weerberichten mocht blijken, dat door slecht weer vertraging op de verdere Europeesche route te verwachten is, zal men de post per trein naar Amsterdam zenden, om de verkregen belangrijke tijdwinst van de reis niet ongedaan te maken.

Schip vergaan. Batavia, 10 Jan. (Aneta). De Soengei Gerong, toebehoorende aan de firma Volker te Blinjoe, is ten zuiden van Patjitan vergaan. De opvarenden zijn gered.

J. J. Hooyberg. Te Amsterdam is op 37-jarigen leeftijd overleden de heer S. N. J. Hooyberg, gezagvoerder bij de Kon. Paketvaart Mij.

Ongeluk en storm. Makassar, 11 Jan. (Aneta). De spoorbaan tusschen Makassar en Soengoe Minasse is door een bandjir over $1\frac{1}{2}$ kilometer weggeslagen. Zware regens en stormen veroorzaakten mede ongelukken. Een vrouw werd gedood.

[1]) De tekst der Aneta-telegrammen is ontleend aan de N. Rott. Ct.".

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

Parlementaire Belangstelling voor Ind. Kunst.

Tijdens de behandeling der Begrooting van Nederlandsch-Indië voor 1929 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is door mevrouw Mr. B. Bakker-Nort in de middagvergadering van 20 December j.l. o.m. het volgende gesproken:

„Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik ten slotte op dit late uur aan het woord kom, dan wensch ik te spreken over een punt, dat nog niet behandeld is. Door verschillende sprekers is er op gewezen, dat wij eerbied behooren te toonen voor de oude inheemsche cultuur en religie in Indië, vooral ook bij het onderwijs aan de Indische jeugd.

„Een der sprekers heeft er zich over beklaagd, dat de Nederlandsche beschaving zoo weinig haar stempel heeft gedrukt op de inheemsche samenleving. Veel minder bijv. dan de Hindoesche cultuur, waarvan schitterende bouwwerken op Java getuigenis afleggen. Misschien moeten wij ons daarover niet beklagen wat betreft de inheemsche volkskunst. Was deze onder Westerschen invloed gekomen, dan zou deze misschien, evenals de Europeesche volkskunst, door de industrie overmeesterd en dus als artistieke productie vermoord zijn. Of wellicht hadden wij gekregen een Indische massa-productie voor de Europeesche markt, zooals bijv. de Japansche export-artikelen, die met kunst niets meer uit te staan hebben.

„Hebben wij dus de verdienste, dat wij niet den slechten smaak hebben gehad den aangeboren kunstzin der Indonesiërs door Westersche imitatie en techniek te vervalschen, in een ander opzicht zijn wij niet vrij te pleiten van schuld.

„In zoover, dat onze onthouding van inmenging met de Indische kunstnijverheid meer voortspruit uit gebrek aan waardeering, dan uit eerbied voor de Oostersche schoonheid, die o.a. ook in plastiek, muziek en zang tot uiting komt.

„Het heeft wel lang geduurd, eer wij in Nederland oog kregen voor de volkskunst der Inlanders. En als wij niet oppassen, loopt deze gevaar uit te sterven.

„Met waardeering wil ik de aandacht er op vestigen, dat het de heer F. W. van Eeden is geweest, de toenmalige directeur van de Maatschappij van Nijverheid, die al in 1883 op dit gevaar gewezen heeft en die toen al vroeg, een enquête in te stellen in Indië naar de voortbrengselen van de volkskunst. Het heeft lang geduurd voor dit onderzoek plaats vond. En het was merkwaardig, dat toen van de meeste bestuursambtenaren het antwoord kwam, dat er geen volkskunst bestond in hun districten.

„Eerst later, toen wij in 1898 de tentoonstelling van vrouwenarbeid in Den Haag kregen, heeft de Indische volkskunst-inzending groote aandacht getrokken. Mede naar aanleiding daarvan werd op initiatief van kolonel Van Zuylen opgericht de vereeniging „Oost en West", en later de dochtervereeniging „Boeatan", welke reeds 25 jaar lang in het gansche land tentoonstellingen en lezingen houdt over Indische kunstnijverheid. Overal wordt belangstelling en bewondering gewekt voor de prachtige Indische handwerkproducten. Talrijk zijn dan ook de Hollandsche milieus, waar fraai vlechtwerk, het zacht als goud glanzende koper of de warm-getinte Indische weefsels vormen „a thing of beauty, a joy for ever".

„Wat doet de Regeering nu om die interessante Indische volkskunst te behouden? Eigenlijk bitter weinig. Er is in Indië thans één ambtenaar voor handarbeid. Verder zijn er een weef- en een gamelan-dansschool opgericht in de Vorstenlanden, omdat ook in Javaansche kringen door het opbloeiend nationaliteitsgevoel meer en meer liefde komt voor de eigen kunst en het sierhandwerk.

„In de Memorie van Antwoord heeft de Minister geschreven, dat wordt overwogen de stichting van een centraal instituut voor de kunstnijverheid.[1]) Ik waardeer dat zeer, maar hoop, dat daarmee wat haast zal worden gemaakt. Er is hier *periculum in mora.* Het gevaar dreigt, dat als de Regeering niet spoedig ingrijpt, heel veel van de mooiste en meest poëtische uitingen van het Indische volksleven in de toekomst zullen uitsterven en verloren zal gaan.

„De tegenwoordige Landvoogd blijkt volgens zijn veelbesproken rede op Bali, groote waardeering te bezitten voor de Inheemsche cultuur. Daarom zou van dezen bewindsman het initiatief kunnen uitgaan tot bevordering van de Indische kunstnijverheid.

„Misschien zou een van de eerstvolgende conferenties van den Gouverneur-Generaal met de residenten gebruikt kunnen worden om daarop eens te wijzen.[2]) Er zouden b.v. in de centra van de verschillende takken van volkskunst tentoonstellingen en cursussen kunnen worden gehouden, waardoor de belangstelling van het volk in de eigen kunstnijverheid wordt opgewekt. Ook van de zijde van de bestuursambtenaren zou wat meer belangstelling kunnen worden betoond. Dat zijn allemaal middelen, die weinig of geen geld[3]) behoeven te kosten. Nog eens, Mijnheer de Voorzitter, er is haast bij deze zaak. Er zal in 1931 in Parijs een groote internationale koloniale tentoonstelling worden gehouden, ook van Aziatische kunst. Daarop behoort Indië met zijn prachtige weefsels, zijn religieuze muziek en zang, zijn koper- en houtsnijwerk, waardig vertegenwoordigd te zijn. Laten deskundige mannen en vrouwen in Indië een selectie houden van hetgeen op dit gebied behouden en ontwikkeld behoort te worden. Ik hoop, dat de Minister het belang daarvan zal inzien en in deze richting werkzaam zal zijn."

Mogen deze behartigenswaardige woorden niet zonder uitwerking blijven, vooral in Indië!

In de hoogste kringen hier vinden zij stellig weerklank. Uitte niet onlangs nog H. M. de Koningin-Moeder in het persgesprek ter gelegenheid van Haar Jubileum tegen mevr. Itali—van Embden Hare groote verwondering over de zeer weinige belangstelling door Nederlanders voor Indië aan den dag gelegd, besluitend met de hoopvolle vraag: „Maar het wordt al beter, vindt u ook niet?"

Als sprekend bewijs dezer beterschap mogen zeker ook wel gelden:

De Indische Jubileum-Gesehenken.

Want behalve de som van *f* 110.000, welke uit Indië aan H. M. ter beschikking werd gesteld voor philantropische doeleinden en een zeer oude Chineesche vaas, aangetroffen diep in de binnenlanden van Borneo, bestonden die geschenken uit fraaie voorwerpen van Indonesische volkskunst: een groot kamerschut, waarvan echter nog maar alleen de teekening kon worden gezonden, daar het niet gereed is kunnen komen, hoewel een 18-tal bekwame houtwerkers er al gedurende vele maanden aan werken. Het is bestemd voor de Witte Zaal van het Paleis te Soestdijk.

Voorts een antieke kist met fraai koperbeslag, een groot zilveren blad (Palembangsch) op voetstuk, een zilveren „gendi" (waterkan) op zilveren blad en afgedekt door een kleiner zilveren blad, dat een zilveren kom draagt. Ook dit geheel is zuiver inheemsch drijfwerk en hetzelfde kan gezegd worden van een ovale zilveren bonbondoos (Atjehsch).

Van de afzonderlijke geschenken, welke aan die, door het Indische hoofdcomité aangeboden, zijn toegevoegd, verdient in de eerste plaats vermelding een door Z. H. den Sultan van Djokjakarta geschonken zware bronzen gong, opgehangen aan een in de ateliers van den Djokjaschen kraton vervaardigden, kunstzinnig bewerkten, djatihouten standaard, zoomede een beeldje, *Dewa Ngoerah Agoeng*, geschenk van den regent van Gianjar (Bali), een door Raden Ajoe Soedirowinoto aangeboden gebatikte zijden doek, vervaardigd in de werkplaats van de firma S. E. Gobée en Co. te Djokjakarta, en een tweetal geweven doeken (*ragi-idoep*) aangeboden door het gemengd koor van Pearadja in de afdeeling Bataklanden der residentie Tapanoeli,

[1]) De bedoeling is zeker, dat de werkzaamheid van dit Centraal-Instituut zich uit zal strekken over de verschillende centra van Indonesische volkskunst? — Red.

[2]) Bedoelde Conferentie moet onlangs hebben plaats gehad. Is dit onderwerp toen ter sprake gebracht? — Red.

[3]) Al zou er, om het goed aan te pakken, betrekkelijk veel geld mee gemoeid zijn, dit zou zeker niet beter besteed kunnen worden. Zonderen thans niet enkele cultuurondernemingen een deel van hun winst af om ten bate der inheemsche bevolking te worden benut? Met bevordering der kunstnijverheid zou zij stellig gebaat. — Red.

ARNHEM EN OMSTREKEN

KOOPT BIJ VOORKEUR BIJ ONDERSTAANDE ADRESSEN — DENKT OOK OM DE OUDE STA

alsmede een geschenk aangeboden door „Boeatan", bestaande uit een zilveren kom, fijn Javaansch drijfwerk, vervaardigd in de „Kaboepatèn (woning) van den Regent van Tegal, R. A. Reksonegoro, onder leiding van diens kunstzinnige echtgenoote, een zuster van wijlen R. A. Kartini.

Javaansche Kunstavond

op *Zondag 20 Januari a.s.* in de groote zaal van „Pulchri Studio", Den Haag, van 8—10.30 u., door „Ardjoena". (Javaansch gezelschap: voordracht, tooneel, zang en dans).

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Genève.

Ook Dr. M. van Blankenstein (*Villanus*) is van oordeel dat te *Genève* vroeg of laat beslist zal worden over allerlei dingen, die voor ons koloniaal rijk van het grootste *economische* en *politieke* belang zijn (*Bat. Nwsbl.* 7/12). Als Genève in zake heerendienst en poenale sanctie besluiten neemt, zouden wij *z.i.* ons daaraan niet kunnen onttrekken, onverschillig hoe groote schade daaruit voor Ned.-Indië zou voortvloeien. Want veel noodlottiger dan deze schade zou het zijn, als wij, als koloniale natie, dien roep kregen achterlijke toestanden, die door de wereld veroordeeld zijn, te handhaven. De openbare meening in de wereld is bemoeizuchtig geworden. Wij zijn het ook, wanneer het anderen betreft. Zelfs groote mogendheden houden daar rekening mede; *voor kleine staten*, die een zwaren last van verantwoordelijkheid te dragen hebben, en tevens een last die hen door vele grooten wordt benijd, *is het heelemaal niet meer mogelijk, de opinie der wereld te verwaarloozen.* Het is niet gunstig voor onze reputatie, als de anderen een uitspraak zouden doen, die een veroordeeling bevatte van eenige, in onze koloniën bestaande instelling. De andere koloniale mogendheden hebben dat minder dan wij te vreezen. Niet omdat de toestand bij ons slechter is; integendeel. Wij moeten niet zoo onbescheiden zijn te denken, dat bij ons alles beter en vriendelijker is dan in andere koloniën. Sommige Nederlanders hebben daartoe een zekere neiging. Maar tegenover goede dingen in de best beheerde vreemde koloniën, staan weer andere goede dingen bij ons. Wij worden in de buitenwereld niet zoo vaak over ons koloniaal beheer geprezen als velen onzer denken. Wij worden zelfs heel vaak scherp gecritiseerd, verdiend soms, maar veel meer onverdiend. Zij, die prijzen, zijn heel dikwijls de kundigsten in deze dingen. Een zich tegen ons richtende openbare meening is dus niet onvoorwaardelijk te beschouwen als gerechtvaardigd of zelfs maar als verklaarbaar. Maar als zij er is dan is zij een realiteit, waarmede wij geducht rekening moeten houden. Dan is een der grootste gevaren ontstaan, die onze positie als koloniale mogendheid kunnen bedreigen. Daarom is in ons verdedig stelsel der koloniën goede voorlichting te Ge het voorkomen van verkeerde beoordeelingen der belangrijkste maatregelen. Verwaarloozing het terrein te Genève zou een der bedenkel vormen van plichtsverzaking kunnen blijken wij in de bewaking van onze koloniale bela zouden kunnen begaan.

Wij vestigen de aandacht op het *Bat. N* (6/12 „Genève"; „De stemming te Moskou"; „ na en Japan"), de *Java-Bode* (6/12 „Nederla China", W. J. Oudendijk; 7/12 „Engelsch oo over Ned.-Indië"), het *Soer. Hbl.* (3 en 7/12 Britsch-Indië"), *De Loc.* (5/12, blz. 55 „Het Oosten"; 8/12, blz. 53 „Scheepvaart en du belasting"), de *Deli Crt.* (14/12 „Het Bel kroonprinselijk paar bezoekt Ned.-Indië") en *Sum. Post.* (13/12 „Mesopotamië en de Hedzja

De Minahassa.

Den 10en Januari 1929 was het 250 jaar gel sinds de dorpshoofden van Menado het verma contract sloten met de „Nederlandsche g'octro de Oost-Indische Compie", waarbij zij zich pl ten onder het gezag der Compagnie. Z. verl het *Soer. Hbl.* (1, 4 en 7/12, 3de bl.) e.e.a. uit *„Twee en een halve eeuw onder Holland's v* Alles bijeen, kan er bij de herdenking van deze beurtenis voor beide partijen aanleiding zijn erkentelijkheid. Voor Nederland: omdat dit gebied won met eene bevolking die, zeker niet minst door hare soldateske eigenschappen, zeer belangrijk aandeel heeft gehad in de vestig

en handhaving van ons Gezag in den ganschen Archipel. Maar ook op het gebied van den vreedzamen arbeid leverde de Minahassa veelal bijzonder gewaardeerde krachten, die overal in Indië werkzaam zijn. Inderdaad, de aanduiding der Minahassa als *Holland's twaalfde provincie* is er eene, welke kenmerkend is voor den geest van saamhoorigheid met Holland, welke onder dat volk heerscht. Er mag den laatsten tijd een wolkje zijn opgekomen aan den anders zoo klaren hemel, men mag hopen dat ook dit één der dingen zal zijn, welke voorbij gaan. Men moet met groote belangstelling kennis nemen van de geweldige veranderingen, welke zich in niet langer dan eene eeuw voltrokken. *Aan gene zijde:* eene bevolking, die slaven slachtte en een speciaal verbod tegen het eten van menschenvleesch noodig maakte... thans een volk, dat tot het meest ontwikkelde van dezen Archipel behoort en wiens zonen in menig opzicht ook op het gebied der wetenschap een goed figuur maken. *Aan deze zijde:* de „Edele" Compagnie, die eigenlijk met het rapier in de vuist de volken dwong tot afgifte hunner producten tegen geringen prijs... thans eene Regeering, welke een beleid voert dat aan zeer hooge eischen van rechtvaardigheid, humaniteit en geschiktheid beantwoordt. Zeker, er zijn ook later nog vele fouten gemaakt, doch hij die heenziet over de details, heeft te constateeren, dat beide partijen reden hebben tot groote voldoening.

De *Java-Bode* schrijft over „Snouck Hurgronje contra Colijn" (5/12) en „Vrijzinnig Qoran-commentaar" (11/12), het *Soer. Hbl.* over „De agrarische wetgeving in de Vorstenlanden" (4/12) en „De Kol. Bank in de Djampangs" (5 en 6/12).

De nieuwbenoemde Gouverneur van Curaçao, Ir. L. A. FRUYTIER, heeft vóór zijn vertrek een bijeenkomst gehad en besprekingen gevoerd met 't Dagelijksch Bestuur en eenige Leden van de West-Indische Commissie onzer Vereeniging

(Op de foto, waarvan het cliché welwillend werd afgestaan door de Nwe Rott. Crt., ziet men: *zittend*, van links naar rechts, de H.H. Dr. H. D. Benjamins, F. van Peski, Gouverneur Fruytier, R. Zuyderhoff (Alg. Voorzitter van O. en W.) en F. H. A. van der Brugh. *Staand:* de H.H. Fred. Oudschans Dentz, F. H. W. J. R. Logeman, Jhr. Dr. C. G. S. Sandberg en Prof. J. A. Grutterink).

De spelling in Indië.

Het „Alg. Ind. Dgbl." (*Bat. Nwsbl.* 5/12) hoopt, dat het Dep. van Onderwijs en Eeredienst te Batavia eens ernst zal maken met *de spelling in Indië*. Er heerscht hier *anarchie op dat gebied*. Leeraren in het Nederlandsch hebben er geen bezwaar tegen om allerlei ongeregeldheid te permitteeren op het stuk van de hanteering der Nederlandsche taal. Maar al te velen zijn er onder hen, die meenen dat hun ambt hun de vrijheid laat de jeugd der middelbare scholen op te voeden in ongebondenheid inzake de spelling, alsof het eenig doel van het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs ware, aanstaande studenten op te leiden voor de colleges van hen, die vurige propagandisten zijn van een vereenvoudigde spelling. Het is bij het Dep. v. Ond. bekend, dat men in Nederland klaagt over de slordigheid van vele leerlingen, afkomstig van de Indische middelbare scholen. Die slordigheid heeft men natuurlijk ook geconstateerd in de wijze, waarop deze jongelieden de Nederlandsche taal in geschrifte hanteeren. Waarschijnlijk weet men in Nederland niet, dat op dit stuk *de slordigheid in Indië geleerd* wordt. Door alle leeraren — zou het blad niet graag willen beweren. Doch eerbied voor dit deel van het onderwijs is er maar al te weinig. Oók bij de leeraren in andere vakken, onder wie er zijn, die op mishandeling der taal in opstellen of uitwerking van vraagstukken niet letten, „omdat Nederlandsch hun vak niet is." Een vrijmoedigheid in het omspringen met onze taal is in Indië, waar zoo ontzaglijk veel moeite gedaan wordt om haar goed te leeren aan duizenden jongens en meisjes, zeker nog minder oirbaar dan in Nederland-zelf.

Belawan en Medan.

Na zijn bezoek aan Sumatra's Oostkust schrijft de heer *Wybrands* in het „N. v. d. D." (*Deli Crt.* 12/12) over Belawan en Medan. In bijna twaalf jaren was de schrijver niet te *Belawan* geweest en hij stond verbaasd over den vooruitgang der plaats! Geen kleine loodsjes meer op wankele steigers; breede kaden zag hij, met ruime hangars met de nieuwste hulpmiddelen. De groote mailbooten (de „P.C. Hooft" van 14.000 ton) behoeven niet meer buiten te wachten bij het lichtschip, tot de „Janssen" passagiers en post van boord haalt, maar stoomen, zij het ook langzaam, naar binnen en meeren aan de kade. Dat dit eene ontzaglijke verbetering is, dat het *eene omkeering* beteekent voor Noord- en Oost-Sumatra, ja, *voor geheel Sumatra*, het begin eener nieuwe periode van ontwikkeling en welvaart, behoeft wel geen betoog. Als kolen- en olie-station heeft *Sabang*, ook wegens de geringe kosten voor aanloopende schepen, tot nog toe reden van bestaan. Maar indien *Belawan* voortschrijdt op den weg van ontwikkeling als tot nu; indien ook daar stook-olie verkrijgbaar wordt gesteld, de kosten van het aandoen worden verminderd, dan zal deze haven met haar reusachtig achterland Sabang weldra naar de kroon steken en overbodig hebben gemaakt.

Medan is eveneens zeer veranderd: vooruitgegaan in vele opzichten, terwijl het in andere opzichten wat van zijne originaliteit, van zijne Urwüchtigkeit heeft ingeboet. Het is eene ordentelijk levendige, quasi Europeesche, welvarende Provinciestad geworden. In stede van stoere tabakkers, met de toetoep-jas open, den blooten nek gebronsd door de zon, de broek in de sokken, met een eeuwigdurenden dorst en een niet minder sempiternen pret-in-hun-leven, zooals die voor 35 jaren op *Hari Besar* de straten en de hotels vulden, ziet men thans in deftig-onberispelijke dancings gebrilde jonge mannen met jonge dames charlestonnen. Het Medan van heden is „netter". Maar de heer *Wybrands*, verstokt conservatief en reactionnair, prefereert het oude, dat ruwer was, maar oprechter; minder „beschaafd", maar eerlijker, waar even hard gewerkt en zeker niet minder van harte gefuifd werd.

Het Insulinde-rapport [1].

De ziekte aan boord van de „Insulinde", die een aantal slachtoffers maakte en geruimen tijd in het centrum van veler belangstelling stond, zal nog eenigen tijd de publieke aandacht vragen. Thans maakt *De Loc.* (7/12, blz. 19) melding van de beschouwingen, die in het „Geneesk. Tijdschr. voor Ned.-Indië" aan deze zaak worden gewijd: het *„Indische contra-rapport"* van vijf Bataviasche geneesheeren. De conclusie der Java-medici blijft dat de ziekte geen roodvonk is geweest, doch een ernstige septische angina, zooals die de laatste tijden herhaaldelijk op tal van schepen is geconstateerd.

Het moet den hoofdredacteur van de *Deli Crt.* (15/12) als toeschouwer en lid van het groote reizend publiek tusschen Indië en Nederland uit de pen, dat de afdoening der Java-medici van een ernstig advies der hoogleeraren Flu, Kan en Koolemans Beynen, inzake een zoo belangrijk onderdeel als *de hygiënische en medische verzorging aan boord van onze steeds groeiende mailschepen*, hem ernstig teleurstelt. Het is ook de indruk van het Indische publiek, hoe dankbaar het verscheidene scheepsartsen ook is voor ondervonden hulp en levensredding, dat er op dit gebied nog iets verbeterd kan en moet worden. Ernstige bestudeering van het vraagstuk dient aanbevolen te worden. De hoogleeraren-commissie heeft een schema gegeven; in de practijk zal dit niet gemakkelijk te volgen zijn. Reeds thans zijn *scheepsartsen* zeer moeilijk te krijgen; gelet op het ambt is dat begrijpelijk. Maar dat neemt niet weg, dat er middelen moeten bestaan om dat grondig te veranderen. De reederijen, die er niet tegen opzien om tonnen gouds ten koste te leggen aan de verfraaiing van hun schepen en aan de moderne verzorging en huisvesting van hun passagiers, zullen ook de middelen weten te vinden om dit moeilijke vraagstuk op te lossen. Het is de groote verdienste van het hoogleeraren-rapport dat dit vraagstuk met klem naar den voorgrond is geschoven. Het antwoord der vijf Batavia-medici mag er niet toe leiden, dat het nu weer naar den achtergrond verdwijnt. Daarvoor is het *een bij uitstek vitaal belang voor onze reizende bevolking.*

Het *Soer. Hbl.* (5/12, 4de bl.) schrijft over „De Overheidszorg voor Volksgezondheid", *De Loc.* over „Kanker" (3/12, prof. dr. J. J. van Loghem), „De lepra te Amboina" (7/12), „Moderne toovenaars" (blz. 20) en „Ziekten en sterfte in Indië" (blz. 31).

[1]) Zie ook de rubriek O. en W. Ind. Litt. overzicht in dit Nr. van het K. W.

Kabeltransport in Indië.

Een ernstige studie is gemaakt van de mogelijkheid om den *suikerafscheep via Parangtritis* aan het Djokjasche Zuiderstrand te verwezenlijken. De beide Duitsche firma's Bleichert en Pölig, experts op het gebied van *kabeltransport*, garandeerden ten slotte de mogelijkheid van afscheep aldaar. Achter de zware branding, die daar staat, zal een vast punt in zee aangebracht moeten worden (b.v. door middel van pontons, die tot zinken worden gebracht), groot genoeg om aan meerdere schepen tegelijk gelegenheid tot meren te bieden. Vanaf het strand zal dan per kabelbaan het te verschepen product over de branding heen kunnen worden gevoerd. Speciaal voor *de suikercultuur in het gewest Djokjakarta* is dit — mede in verband met de huidige marktprijzen — van een zeer groot belang. In het gouvernement Djokjakarta wordt jaarlijks *f* [illegible] millioen betaald aan het suikertransport naar Semarang. De bouw van een afscheepgelegenheid te Parangtritis komt op datzelfde bedrag te staan. De

plannen naderen hun voltooiing. *(Bat. Nwsbl.* 5/12).

De geëlectrificeerde kabelbaan van de onderneming Balekembang (Soekaboemi) naar de zusteronderneming Sindangsari, aangesloten op het Gebeo, is den 1sten Dec. officieel geopend *(Soer. Hbl.* 3/12). De lengte van de baan is 4.221 K.M. De oude baan was van het monokabeltype, een draagtrekkabel, welke reeds bestond in 1914, met een stijging van het laagste punt op 2000 voet tot 3800 voet als hoogste punt. De baan is thans geheel electrisch aangesloten en wordt gebruikt voor het transport (in 40 min.) van het natte theeblad van Balekembang naar Sindangsari, waar het gedroogd wordt.

Nieuw-Guinea. De Sangir-eilanden.

Een „Giesting-kolonist" geeft in *De Loc.* (6/12) „Waarschuwingen en Wenken" betreffende de *Nieuw-Guinea-kolonisatieplannen.* Voor de eerste tien of twaalf gezinnen, die een kern moeten vormen, is het zeer aan te bevelen, dat zij aan de vijf volgende *strenge eischen* voldoen: 1. Langjarige cultuurpraktijk. 2. Sterk gestel; keuring door een geneesheer. 3. Doorzettingsvermogen en karaktereigenschappen. 4. Een kapitaal van *f* 12.000. 5. Leeftijd tusschen 25 en 45 jaar met liefst een groot gezin.

Dat tot het slagen van blanke volksplantingen in tropisch en sub-tropisch klimaat veel wordt bijgedragen door groote gezinnen, is bewezen in Z.-Afrika, Kenya, Brazilië enz. Veel arbeidsloon wordt daardoor uitgespaard.

Het *Bat. Nwsbl.* (24/11 en 8/12 „Br. uit de Groote Oost") geeft een verhaal over *de Sangir-eilanden* (boven Menado). Het eilandenrijk is, uit *toeristen-oogpunt,* vermaard om zijn natuurschoon, zijn vuurspuwenden berg Awoe en zijn orchideeën. De Sangireesche schoonen dansen met de meeste gratie de moderne dansen. De Sangireezen zijn een apart volkje op zich zelf en een kennismaking is meer dan de moeite waard, waartoe de Kon. Paketv. Mij. enkele malen per maand een schoone gelegenheid biedt. De trip duurt zes dagen en is vol afwisseling. En als men te Taroena, Tamako, Oeloe, Petta, Tagoelandang aan wal stapt in de vriendelijke negorijen, temidden van een vriendelijk volkje, dat nieuwsgierig met belangstellend oog de reizigers uit de verre streken beschouwt, vergete men vooral niet een bezoek af te leggen bij de zelfbestuurders en hunne beminnelijke, voor het meerendeel te Batavia Europeesch opgevoede echtgenooten (Bokki's), want men kan er zeker van zijn met groote hartelijkheid in hun gastvrije comfortabele woningen te worden ontvangen.

Het *Soer. Hbl.* vertelt van „Het Diëng-plateau" (24/11 en 1/12) en „Korintji" (6 en 7/12, Villanus), *De Sum. Post* wijst op „De tegenstellingen in de zending" (13/12, 2de bl.).

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS.

Overheidsbemoeienis met den Chineeschen handel.

In de Chineesche perswereld in Indië zijn de gemoederen danig in beroering gebracht doordat het tot de P.E.B.-groep behoorende Chineesche lid van den Volksraad Yo Heng Kam in dat college de wenschelijkheid te kennen heeft gegeven om het kantoor voor Chineesche zaken zich te laten bemoeien met de handelsaangelegenheden der Chineezen in Indië. Een ander Chineesch lid heeft zich daartegen verklaard en de meeste bladen zijn het met deze laatste eens over deze zaak.

De *Han Po* vindt het denkbeeld van Yo Heng Kam eigenaardig en zegt dat het getuigt dat hij, ofschoon een Chinees zijnde, de gevoelens en de gewoonten der Chineesche handelaren niet kent en niet heeft kunnen vermoeden dat zijn denkbeeld door hen fel bestreden zou worden.

Dat de Chineesche handelaren niet met het voorstel zouden instemmen, was gemakkelijk te voorzien, want eenige jaren geleden hebben zij groote bezwaren geopperd, toen bekend werd dat de Regeering voornemens was de boekhouding der Chineesche handelaren te doen reorganiseeren. Zij wenschen niet dat er toezicht wordt uitgeoefend in hun handelsaangelegenheden, waarin zij zich volkomen vrij wenschen te gevoelen.

Panorama is het insgelijks niet eens met den heer Yo Heng Kam en zegt dat hij het denkbeeld geopperd heeft omdat hij den Chineeschen handel van zekere zijde bedreigd acht. Iedereen weet — gaat het blad voort — dat hiermede bedoeld wordt een buurtstaat van China, waarmede de handelsrelaties verbroken zijn. (Dit is Japan — Red.) De Chineezen verbraken die betrekkingen in het volle besef van de risico die er aan verbonden is. Ook weten zij dat de Hollandsche Regeering niet sympathiek staat tegenover die daad en dat zij zelfs journalisten, die er propaganda voor maakten, verbande. Men zou dus dwaas doen door bij de Regeering bescherming te gaan vragen tegen een vijand, dien men zich zelf gekozen heeft.

De heer Yo Heng Kam — zoo luidt het verder — zoekt bescherming voor een dreigend gevaar. Hij gedraagt zich als een hond die wegkruipt uit vrees voor slaag. Zulk een houding kunnen de Chineezen niet goedkeuren. Zij wenschen geen bescherming van de Regeering tegen „een zekere zijde". Men denkt een protestvergadering te beleggen tegen dat denkbeeld, opdat de Chineezen niet door de Europeanen worden uitgelachen en niet beschouwd zullen worden als laffe kleine kinderen.

De *Perniagaän* zegt dat wat door genoemd Volksraadslid van de Regeering gewenscht wordt, eigenlijk behoort tot het werk van de Chineesche handelsvereenigingen. De Europeesche handelsvereenigingen wachten ook niet op officieele mededeelingen, doch trachten te voren te weten te komen, welke plannen het Gouvernement heeft om geen nadeel te ondervinden van Gouvernementsbepalingen.

Om de zoete suiker

De redactie van de *Bintang Timoer* bestrijdt een artikel van het „Nieuws van den Dag", getiteld „Een waarschuwend woord uit de desa", waarin de schrijver zegt, dat de rijstproductie der Javanen alleen aanmerkelijk is op te voeren als men een afdoend middel kan aanwijzen om den aard en de arbeidsliefde van Kromo-tani in een goede richting te leiden. De redactie haalt eenige voorbeelden aan, welke aantoonen dat Kromo wel hard werkt en in den landbouwvoorlichtingsdienst een goede leiding heeft en dat toch zijn padi-opbrengst met den dag minder wordt. Zij concludeert dan dat, waar geen „suiker" is, de padi-opbrengst groot is en omgekeerd.

De poenale sanctie.

Een zekere „Mr. dr. S." heeft in de *Soeloeh Rajat Indonesia,* het orgaan der Indonesische Studieclub te Soerabaja een reeks artikelen over de poenale sanctie gegeven, die hij besluit o.a. met te wijzen op de groote moeilijkheden die de contractanten ondervinden als ze zich bij de inspecteerende ambtenaren willen gaan beklagen en op de explosies van opgekropt leed en wrok. Dan is de rechtspleging ook niet ten gunste van de koelies en hieruit blijkt welke enorme macht het kapitaal heeft. Aangezien Regeering, Volksraad e.a niet bij machte schijnen dezen slechten toestand te verbeteren, is het de taak der nationale leiders hun arme, elken dag met straf bedreigde rasgenooten uit de ellende te trekken. Zij moeten niet terugdeinzen voor den heftigen tegenstand van het kapitaal, willen zij niet als „onrijp" worden gekwalificeerd.

Elders in hetzelfde blad wordt gezegd dat door de ondernemingsdoktoren ter Oostkust van Sumatra wordt beweerd dat de poenale sanctie niet kan worden afgeschaft, omdat zij een waarborg is voor de goede en degelijke geneeskundige verzorging der koelies. Hiertegen verklaart het blad, dat die verzorging alleen in zooverre goed is dat de koelies geschikt blijven voor hun arbeid. Gewezen wordt op de slechte behuizing en in het algemeen gebrekkige zorg voor de sociale aangelegenheden (? — Red.).

Diversen.

Matahari Indonesia te Medam maakt er attent op dat de „geldmenschen" in de Noordkust van Atjeh „hun vleugels beginnen uit te slaan". Na de Oostkust van Sumatra zal Atjeh het moeten verduren. Niemand heeft er de schuld aan — zegt het blad wijsgeerig — het is de wil van de natuur. Den zelfbestuurders wordt verzocht gronden in de nabijheid van de kampongs te reserveeren voor den landbouw van de bevolking en haar nakomelingen.

Een ander artikel in dat blad geeft een staa[l] van wat het noemt „verdeel- en heerschpolitie[k]". Naar aanleiding van een bericht in de *Deli Co[u]rant,* dat in de toekomst de voertaal op de d[e] scholen voor kinderen van contraktkoelies in [...] in plaats van Maleisch, zooals tot dusverre het [ge]val was, het Javaansch zal zijn, verklaart het [blad] dat dit niet anders beoogt dan dat de Javaa[nsche] kinderen zich op een afstand zullen houden [van] de Maleische kinderen en daardoor ver wo[rden] gehouden van het eenheidsgevoel.

De *Pewarta Deli* te Medan heeft het over [...] door het Volkraadslid Soangkoepon gedaan [...] zoek tot instelling eener commissie tot onder[...] naar de bevolkingsrechten in verband met [...] gegeven erfpachtsgronden ter Oostkust van Su[ma]tra. De Regeering zou hierop geantwoord heb[ben] dat zij een dergelijke commissie overbodig ach[t], doch de redactie verklaart er van overtuigd te [zijn] dat bedoelde commissie inderdaad noodig is. [In] verschillende latere nummers wordt hetzelfde [on]derwerp verder besproken, terwijl een open b[rief] „aan het volk" is opgenomen, waarbij de bet[rok]ken bevolking verzocht wordt haar stem te d[oen] hooren. Opgewekt wordt tot het verzamelen [van] adressen en ze op een lijst aan de redactie aa[n te] bieden.

In een ander artikel zegt hetzelfde blad dat [het] accoord gaat met de mededeeling van de Re[gee]ring in den Volkraad, dat de volksleiders ver[ant]woordelijk zijn voor hun woorden en voor de [uit]werking daarvan. Het wordt echter voor de [Re]geering gewenscht geacht om, ten einde niet [een]zijdig te zijn, te onderzoeken waarom het [volk] luistert naar (misleid wordt door) de volksleid[ers]. Er moeten zeker redenen voor bestaan.

De *Bintang Timoer* releveert een uitspraak [van] „de Courant", waarin gezegd werd dat de pop[ula]riteit der non-coöperatieve vereeniging P. N. [I.] (Partij Nationalist Indonesia) grooter wordt [door] toedoen van bestuur en politie, waardoor de P. [N. I.] zelfs in de verste desa's besproken wordt. Ir. [Soe]karno, een der voormannen, moet aan een m[ede]werker van het blad verteld hebben dat, zoo[lang] de Regeering geen officiceel verbod t.a. van [de] P. N. I. heeft uitgevaardigd, zij haar actie zal [blij]ven voortzetten alsof er niets gebeurd is (d.i. [on]danks alle ondervonden tegenwerking van de [zij]de der autoriteiten).

Oost- en West-Ind. Literat.-Ove[r]zich[t]

Bevolkingscijfers van Ned.-Indië.

Een onmisbaar werk is het Statistisch Jaaro[ver]zicht geworden, waarvan thans al de vijfde uit[gave] is verschenen. Een boek van bijkans vijfhon[derd] pagina's cijfers, met zorg verzameld, ontleed, [ge]ordend, gecombineerd, gerubriceerd. Een boek, [dat] een geweldige hoeveelheid arbeid vertegenwoor[digt], waarvan het nut, ook blijkens de noodzakelijk ge[bleken] vergrooting van de oplaag, gelukkig niet [meer] te betwijfelen valt. Heele reeksen nieuwe tab[ellen] zijn er alweer bijgekomen; we noemen er en[kele:] aantal schoolgaande Inlandsche kinderen, N.-I. [scheepvaart] in verhouding tot de algemeene bedev[aart], verbruik per hoofd der bevolking van de voorn[aam]ste voedingsmiddelen op Java en Madoera, uit[voer] van landbouwproducten, indexcijfers van effec[ten]koersen, uitbetaalde bedragen aan salarissen en [toe]lagen, opbrengst der landrente, hoofdgeld, ink[om]stenbelasting, heerendiensten enz. enz. Aan vers[chil]lende onderwerpen, zooals levenverzekering, sp[oor] en tramwegen, auto's in voorraad, hebben nu [ook] particulieren meegeholpen, terwijl ambtelijke [direc]toren, welker medewerking tevoren te wenschen [liet,] deze nu ruimschoots gaven. Voor Indië geldt nu: [la] statisque est en marche — et rien ne l'arrêtera!

De Locomotief heeft reeds eenige kolommen [wee]tenswaardigheden alleen over de *bevolkingscij[fers]* uit het dikke boek voor den dag weten te bre[ngen] en wij veroorloven ons, aan de hand van de „[N.] Rott. Ct.", daar enkele grepen uit te doen.

De *bevolking* bedraagt dan nu bijna 52 milli[oen] in totaal. Op 7 procent van Indië's bodem wonen [niet] minder dan 37.384.343 menschen tegen 14.980.21[9 op] de overige 93 procent, waaruit blijkt, dat de be[vol]king op Java 33 maal dichter is dan op de buit[en]gewesten of, wil men een ander cijfer, dat er op [de] buitengewesten nog plaats is voor 467 millioen m[en]schen vóór deze gebieden even bevolkt of over[be]volkt zullen zijn als Java thans is. Bij een gel[ijke] verdeeling van heel de bevolking van Indië o[ver] den Archipel zouden er op Java ruim 3½ millio[en] menschen moeten wonen en ruim 47 millioen op [de] buitengewesten.

De getallen hiervoor genoemd zijn die van de a[d]ministratieve tellingen aan het einde van 1927 (v[oor] Java) en van 1926 (voor de buitengewesten). V[oor] de volkomen juistheid kan natuurlijk niet word[en] ingestaan, daar zij voor een belangrijk deel zijn g[e]baseerd op ramingen. Ter vergelijking er naast n[...]

...en we hier noemen de cijfers van de volkstelling in 1920 gehouden. Toen woonden er op Java 34.984.171 menschen en op de buitengewesten 14.366.663. Het totaal voor heel Indië was toen dus 49.350.834. In den loop van 7 jaren valt dus eene vermeerdering te constateeren van 2.400.172 voor Java en in 6 jaren tijds eene van 613.556 voor de buitengewesten. De vermeerdering van Java's bevolking beliep dus in zeven jaren tijds 6,5 procent, die van de bevolking der buitengewesten in 6 jaar ongeveer 4,4 procent. *De toeneming der bevolking van Java geschiedt dus met een tempo, dat bijna 30 procent hooger is dan dat waarmee de bevolking der buitengewesten toeneemt.*

Het aantal Europeanen op Java beliep aan het einde van 1927 174.036 tegen 135.288 bij de volkstelling van 1920, een toeneming dus van 21½ procent in zeven jaren tijds. De Europeesche bevolking van de buitengewesten steeg van 34.420 in 1920 tot 35.303 aan het einde van 1926, een vermeerdering dus van niet meer dan 783 of ruim 2,2 procent in zes jaren tijds. Ook hier dus een veel snellere toeneming op Java dan op de buitengewesten.

Het totaal aantal Europeanen in Nederlandsch-Indië beliep ultimo 1926 204.404 of ongeveer 0,4 procent van de totale bevolking, hetgeen dus zeggen wil, *dat er op iedere 250 inheemschen 1 Europeaan in Indië woont*. Op Java is dit percentage 0.49, in de buitengewesten 0,5.

De Chineezen, wier aantal op Java steeg van 385.407 in 1920 tot 504.634 in 1927 zien hun aantal daar jaarlijks toenemen met 2,82 procent. Het aantal Vreemde Oosterlingen in de buitengewesten steeg van 461.099 in 1920 tot 404.426 aan het einde van 1926, een toeneming dus met 1,17 procent per jaaf.

Merkwaardige cijfers geeft nog tabel 13, waaruit blijkt, dat het aantal vrouwen per honderd mannen bij de Europeanen op Java in 1926 beliep 88, bij de Inlanders 104 en bij de vreemde Oosterlingen 83.

In de buitengewesten is voor alle drie de categorieën een vrouwentekort. Het grootst is dit voor de vreemde Oosterlingen (43 vrouwen op 100 mannen).

Tabel 19 geeft een indeeling van verschillende bevolkingsgroepen naar den ouderdom. Hieruit blijkt, uit de statistiek is van 1920, dat het aantal Europeesche kinderen beneden 15 jaar ruim 54.000 bedroeg, t. w. 27.651 jongens en 26.531 meisjes. Het aantal jongens beneden 15 jaar vormde 29 procent der mannelijke bevolking, het aantal meisjes 36 procent der vrouwelijke. De percentages van de jongelui en jongedames tusschen 15 en 20 jaar beliepen resp. 8 en 10 procent der mannelijke en vrouwelijke groepen. Ouden vormen slechts een klein groepje van de Europeesche samenleving in Indië. Het aantal dergenen, die ouder waren dan 65 jaar beliep slechts 3181 of 1,5 procent der totale Europeesche bevolkingsgroep. Bij de Inlanders waren 41 procent der mannelijke bevolking jonger dan 15 en 37 procent der vrouwelijke. Een verdere differentiatie wordt niet gegeven. Dit houdt natuurlijk verband met de moeilijkheid om de leeftijden vast te stellen. Het percentage der bevolkingsgroepen uitgemaakt door kinderen beneden 15 jaar bedraagt voor de Europeesche groep op Java 36, in de buitengewesten 37,2, voor de Inlanders resp. 44 en 43,7, voor de vreemde Oosterlingen 42,2 en 35,3.

De epidemie aan boord s.s. Insulinde [1]).

Gedurende de thuisreis van het s.s. Insulinde van den Rott. Lloyd (20 Juni 1928 van Tandjong Priok) kwamen, zooals men zich ongetwijfeld herinnert, ernstige gevallen eener besmettelijke keelziekte voor, waaraan vier passagiers overleden. De reeders verzochten aan de hoogleeraren Flu, Kan en Koolemans Beynen bij aankomst van het schip in Marseille een onderzoek in te stellen. Deze commissie diende aan haren opdrachtgever een rapport in, waarvan uittreksels door Aneta wereldkundig werden gemaakt. Daarop is een stroom van telegrammen en opmerkingen ontstaan, in de dagbladen van Nederland en Indië opgenomen.

Toen tenslotte het volledig rapport Flu-Kan-Koolemans Beynen Indië bereikte, stelde een vijftal Bataviasche geneeskundigen (Burg, Elshout, De Langen, Olivier, Van Loakhuyzen) zich in commissie tot het maken van een tweede rapport, ter beantwoording van, en waar noodig uitoefening van kritiek, op het eerste.

De redactie van het Gneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië achtte het ten zeerste gewenscht, beide rapporten in het tijdschrift op te nemen, vergezeld van een historisch overzicht van het gebeurde.

Met deze bescheiden is afl. 6 van deel 68 van genoemd tijdschrift geheel gevuld, waarmede tevens eene onverkwikkelijke bladzij der Indische geneeskundige geschiedenis voor het nageslacht is vastgelegd.

Een citaat, hetwelk te denken geeft.

In de toelichting op het programma van den 23sten Indologischen leergang, welke van wege het Koloniaal Instituut van 18 Maart—15 Juni a.s. zal worden gehouden, leest men o.m.:

„Het is dan ook een verblijdend verschijnsel, dat de instelling van den leergang groote instemming heeft gevonden bij vele besturen der voornaamste handels- en cultuurondernemingen, die van de gezindheid hebben doen blijken om, om voor een werkkring in Indië bestemde, jongelieden den Indologischen leergang te doen volgen....

Zij beseffen verder, dat de Indische bestuursambtenaren, wier medewerking met de Europeesche ondernemers zoo nuttig is voor de ontwikkeling van Indië's hulpbronnen, terecht kunnen verwachten. dat die ondernemers alleen zullen laten uitkomen behoorlijk voorbereide jongelieden, zoodat misverstanden en botsingen met hun vaak treurige gevolgen zooveel mogelijk worden voorkomen."

Naar aanleiding van deze woorden laten we thans volgen een daarmede verband houdend citaat uit een artikel in de Planter, het orgaan der vakvereeniging voor Assistenten in Deli, getiteld: „De onveiligheid in de cultures".

„Er wordt thans bij het engageeren van krachten in Europa door de directies meer gelet op diploma's dan op het uiterlijk van den sollicitant. Dat was in vroeger jaren anders. Andere planters zullen zich wel de gevieugelde geworden woorden herinneren, waarmede een H. A. (hoofdadministrateur) uit dien tijd een zich voor een betrekking als assistent aanmeldend schraal sollicitantje afscheepte: „Neen meneer, ik kan u niet gebruiken, ik zoek menschen met schouders!"

Zooals gezegd, wordt daar thans niet meer op gelet. Diploma's, school- en vakopleiding hebben de voorkeur. Maar is dat.... wel verstandig? Dacht men soms dat physieke eigenschappen, wanneer ze bovendien nog gepaard gaan met geestelijke flinkheid, geen gewicht meer in de schaal leggen?

Nu, dan kan ik, uit eigen ervaring, wel de verzekering geven van het tegendeel. En daarom is het van de directies onverantwoordelijk en bijna misdadig te achten, wanneer ze onder de huidige omstandigheden geleerde, met uilenbrillen en diploma's gewapende jochies uitzenden die par manière de dire kans zien een dubbele salto mortale te maken in een lampeglas, zonder dit te beschadigen. Specimen van dat soort zijn thans, tenzij ze, ondanks hun poovere physiek, iets respect-afdwingends in hun oogen en wijze van optreden hebben — dat kan voorkomen — als je reinste slachtvee te beschouwen."

Luchtvaart in Ned.-Indië.

We vestigen de aandacht op het Dec. Nr. van het nieuwe, te Weltevreden verschijnend maandschrift „Luchtvaart", het officieel orgaan van de N. I. vereeniging voor Luchtvaart, waarin vele bijzonderheden (in woord en beeld) zijn vastgelegd over de opening van de eerste burgerlijke luchtlijnen op Java. Ook is er in opgenomen een uitvoerig overzicht van de voordracht welke generaal Snijders den 24en Oct. j.l. te Weltevreden heeft gehouden over het luchtverkeer in het algemeen en dat in Ned.-Indië in het bijzonder.

In aansluiting daarbij zij nog gewezen op eene nieuwe verhandeling van generaal Snijders op dit gebied, waarvan het eerste gedeelte is verschenen in Handelsberichten [niet-ambtelijke gedeelte. De Nederlandsche Mercuur] van 10 Januari. De titel luidt: Toestanden en vooruitzichten op luchtvaartgebied in Nederlandsch-Indië.

De Indische Mercuur.

No. 2 (9 Jan.) P. O. J. 2878 niet op de Philippijnen en in Queensland, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Jubileum van de Handelsvereeniging „Amsterdam" (met afb.). — De Australische suikerindustrie. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige vaste rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft recente literatuur over algemeene landbouw-economie en over de zgn. groote cultures, met uitzondering van rubber.

Boschbouwkundig Tijdschr. Tectona.

De Dec.-afl. bevat de volgende oorspronkelijke bijdragen: De reorganisatie van het Boschwezen, door W. Becking. — Het toepassen van wetenschappelijke bedrijfsleiding op organen van Openbaren Dienst, door H. Oosterling. — Het verslag van het Boschwezen in het Jaarboek van het Departement over 1927 en particuliere exploitatie in houtvesterijen, door A. C. Noltee. — Doelbewuste kunstmatige menging van djati met wildhout, door A. C. Noltee.

Algemeen Landbouwweekbl voor Ned.-Indië

Hoofdzakelijke inhoud van No. 23 (1 Dec. '28). K. A. R. Bosscha † (met portret). — Over plantenvoedsel en den bodem, door W. A. Schrauwen. — Extract uit dagboeken der landbouwconsulenten van den landbouwvoorlichtingsdienst in de Provincie West-Java. — De heer E. Miller over de rubbersituatie.

Tijdschr. Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap.

Met betrekking op de Indiën bevat de Jan.-afl. de volgende bijdragen. Onbewoond Noord-West Bali, door Th. van der Paardt (geïllustreerde, door eene kaart verduidelijkte aardrijkskundige beschrijving van een gedeelte der afd. Boelèlèng). — De nieuwste bestuursindeeling van Java en Madoera, door C. Lekkerkerker (met kaart). — De vermeende daling van de kustlijn van Djapara, door J. van Roon. — De rubriek Literatuur bevat menige bespreking van geschriften over Indië en verder bevat deze afl. het geregelde bibliografisch overzicht van W. C. M.

Orgaan van de Ned.-Ind. Off. Vereeniging.

Uit den inhoud van jaarg. 1928, No. 11. De symbolieke beteekenis van het militaire vaandel. — Mijne oorlogsindrukken, door kolonel Lebaud (vervolg). — De Academiefeesten te Malang. — De viering van het eeuwfeest der Kon. Mil. Academie te Magelang. — Id. te Bandoeng, te Weltevreden en Meester-Cornelis. — Non-Coöperatie-onthoudingspolitiek, door Van Renesse.

Tropisch Nederland

Inhoud van No. 18 (28 Dec. '28). De Tjoeroeg Halimoen en omgeving (Tjoekang Rahoeng en Sanghiang Tikoro) (Bandoengsche hoogvlakte), door S. A. Reitsma (met afb.). — Bijgeloof en toovenaars (in de Padangsche bovenlanden), door Fr. van Bokhoven (met afb., betrekking hebbend op plechtigheden bij Chineesche begrafenissen).

* *
*

Biologisch en landbouwkundig werk in Ned.-Indië, door H. C. Delsman, VI. Het laboratorium voor het onderzoek der zee te Batavia. (Vakblad voor Biologen, 10, No. 3, bl. 41).

Wat de Java-suikerindustrie deed en nog moet doen ter verbetering van de kwaliteit der witsuiker, door H. F. K. Douglas. (Riet en Biet, 3, No. 9, bl. 235).

Statistisch jaaroverzicht van Nederlandsch-Indië (Vervolg van: Jaarcijfers van het Koninkrijk der Nederlanden, Koloniën), jaargang 1927. Uitgave van het Centraal Kantoor voor de Statistiek in Nederl.-Indië. (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Tien begrootingen met den Volksraad. Samengesteld bij den Generalen Thesaurie van het Departement van Financiën in Ned.-Indië ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van den Volksraad 1919—1928. (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Onderwijs-statistiek 1927. (Mededeelingen van het Centraal Kantoor voor de Statistiek, No. 59). Met kaarten. [Weltevreden, Landsdrukkerij].

Verslag van den Dienst der Zoutregie over het jaar 1927. (Departement van Gouv.-bedrijven in Ned.-Indië). (Weltevreden, Landdrukkerij).

Geschiedkundige atlas van Nederland. De Koloniën. De Archipel en het Maleisch Schiereiland in 1619. — Idem in 1650. — De Compagnie buiten den Archipel in 1650. Door Dr. F. W. Stapel. Met kaarten. ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff).

Belgische helden in het Indische leger, 1810—1840, door P. J. Frederiks (slot). — Vondel's koloniale gedichten, door S. Kalff. (De Ind. Verlofganger, 11 Jan. 1929).

De verhouding tusschen Nederland en Indië. De Ministerraad, door N. — De Handelsvereeniging „Amsterdam". Vijftig jaar cultuur-belangen (met ill.), door N. (Eigen Haard, 1 Jan. '29).

Kon. Bataviaansch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. 1778—24 April— 1928. Verslag der viering van den 150sten gedenkdag. (Weltevreden, G. Kolff en Co.).

Een kind van Java, door D. C. Visschers. Geïllustreerd door Rob. Graafland. 3e druk. ('s-Hertogenbosch, L. C. G. Malmberg).

De gouden kris, door Marie van Zeggelen. Met platen. 3e druk. (Amsterdam, Scheltema en Holkema's Boekhandel).

Selamat djalan. Populaire handleiding voor de Maleische taal in de praktijk, door H. J. Vermeer. Herzien en aangevuld door M. J. van Lakerveld. Met voorwoord van Baginda Dahlan Abdoellah. 4e druk. ('s-Gravenhage, Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij).

Mineragrafisch onderzoek van goudertsen van Lebong Bahroe en Tandaiberg (Mijnbouw Mij. Simau, Sumatra), door C. Schouten. Met platen. (Verhandelingen Geol. Mijnb. Genootschap. Mijnb. Serie Dl. II, 4e stuk).

Een onfortuinlijke retourvloot (met afb.), door L. C. V. (Het Nederl. Zeewezen. 28 Dec. '28).

Archaeological research in Java during 1927, by Dr. W. F. Stutterheim. With 17 plates. (Indian Art and Letters. New Series, Vol. II, No. 2.).

Overkapping of cement? door Dr. I. A. Nederburgh. (Eene beschouwing naar aanleiding van Colijn's boek). (Vragen des Tijds. Jan. '29).

[1]) Zie ook de rubriek Uit de Europeesche pers in dit nummer van het K. W.

Suriname.

„De Surinamer" van 13 December geeft een verslag van den groepsavond van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Paramaribo, waarop de heer Kasteleyn de groep heeft toegesproken.

„De heer Kasteleyn bleek een gezellig en geestig spreker — noemen we dat buiten het Verbond in zuiver Nederlandsch niet „causeur"? — die veel liefde heeft voor Suriname, dat hij 12 jaar geleden begon te bestudeeren en daarna hoe langer hoe meer van zijn genegenheid ging schenken. Dit laatste met volle medewerking van mevrouw Kasteleyn, die zich wel wat alleen-zijn wil getroosten, als de heer des huizes zijn tijd noodig heeft voor Suriname.

Wat het Verbond en het lidmaatschap daarvan betreft, zeide de heer Kastelyn eenige dingen, die werkelijk bekendheid verdienen en veel wanbegrip kunnen wegnemen.

Men vraagt n.l. wel eens: Wat heb ik aan het lidmaatschap van het Algemeen Nederlandsch Verbond? De vraag is dan eigenlijk bij voorbaat beantwoord met: Niets!

Deze vraag is echter glad fout, zegt de heer Kasteleyn. Men moet haar heelemaal niet stellen. Men moet slechts vragen: Waartoe werk ik mee door het lidmaatschap? En dan is het antwoord: Aan de aankweeking, instandhouding, ontwikkeling van het nationaliteitsgevoel.

Omtrent dit laatste sprak hij wat uitvoeriger uit eigen ervaringen, dagteekenend uit een tijd, dat hij jong naar Indië ging en een woord als nationaliteitsgevoel hem ongeveer niets zei. Hij voelde toen, naar hij meende, international. En dat meenen nu ook velen.

Na 8 Indische jaren ging hij echter voor 3 maanden verlof naar Nederland. In de landen, waar hij door moest, merkte hij niets buitengewoons aan zich zelf. Doch nauwelijks was hij de eigen grenzen overgetrokken en zag hij een Hollandsche boerderij liggen, of hij kreeg iets, dat hij niet verwacht had. Het was zijn nationaliteitsgevoel dat sprak."

Het was verder een zeer geslaagde avond. Na de toespraak van den heer Kasteleyn muziek en een tooneelstukje. Een bijzonder nummer was de vertooning van een 25-tal plaatjes der I.T.A., waarop tal van bekende gezichten werden teruggezien, ook die der beide vlechtsters, die waren uitgezonden door de Vlechtschool van het Maria-patronaat.

* * *

De Amerikanen beperken hun belangstelling voor Suriname niet tot bauxiet, katoen en hout. Zij bezoeken Suriname ook met wetenschappelijke doeleinden. Vooral ethnologische studiën trekken hen aan. Niet lang geleden bezochten de heer en mevrouw Vandercook de kolonie met het doel de zeden en gewoonten der Boschnegers te bestudeeren. Behalve tijdschriftartikelen verscheen van de hand van den heer John W. Vandercook, bij Harper & Brothers een mooi geïllustreerd boek met den eigenaardigen titel *„Tom-tom"*.

In het vorige jaar heeft Suriname weer bezoek gehad van Amerikaansche geleerden, Dr. Melville J. Herskovits, assistant professor of Anthropology aan de Northwestern University College of Liberal Arts, Evanston, Illinois, mevrouw Herskovits en Dr. Morton C. Kahn, vertegenwoordigende de American Museum of Natural History, New York en Cornell University Medical college. Het doel van hun onderzoek vormen weer de Boschnegers, die in de Surinaamsche wouden een klein Afrika hebben gesticht. Nergens in Amerika — misschien zelfs niet in Haïti — treft men bij de negers zooveel „Afrikaansche resten" aan als bij de Boschnegers in Suriname. Vandaar de belangstelling in hun cultuur.

In *„De West-Indische Gids"* van deze maand geeft Dr. Herskovits voorloopige aanteekeningen omtrent hun expeditie, die zeer veel belangrijks bevatten. Het is te hopen dat ook verdere mededeelingen in dit tijdschrift zullen gedaan worden, daar de Amerikaansche tijdschriften hier niet algemeen verspreid zijn.

Van de hand van Dr. Kahn troffen wij in *„The Literary Digest"* van 29 Oct. 1927 een artikel aan over de Boschnegers, waarop ik reeds vroeger in dit weekblad de aandacht heb gevestigd. De titel is: „Where black men lood down on civilized whites".

* * *

In *„De West-Indische Gids"* van deze maand een artikel van den heer Lou Lichtveld: „Afrikaansche resten in de creolentaal van Suriname". Dit nummer brengt de inleiding. Het is de eerste maal dat er een wetenschappelijke studie van het „Neger-engelsch" verschijnt. Het artikel is een resumé van een hoofdstuk uit een werk dat in het Engelsch zal verschijnen onder den titel „The Creole-languages of Surinam".

* * *

De Indische medewerker van „De Maasbode" geeft in de nummers van 5 en 6 Januari een uitvoerige en interessante bespreking van het artikel van den heer Tj. Pyttersen in *„De West-Indische Gids"* van December: *„Kunnen wij dat zelf niet?"* Nu het artikel te laat kwam voor de behandeling van de Surinaamsche begrooting voor 1929 in de Tweede Kamer, is het te hopen, dat de Eerste Kamer daaraan aandacht zal wijden en den Minister vragen wat hij over het artikel denkt. Het behoeft in Suriname toch niet altijd suiker, koffie of cacao te zijn.

* * *

De *„N. R. Ct."* van 12 Januari, Av.bl. D. schrijft:

„De leider van het radio-laboratorium van het Rijk, dr. Koomans, heeft uit Paramaribo het volgende telegram ontvangen: „Uitzending Groote Kerk 's-Gravenhage dato 10 Januari door de P.C.L. (Kootwijk) op 38 meter van begin af goed kunnen volgen op luidspreker. Er was weinig fading. De gouverneur en genoodigden waren zeer tevreden."

Ook in de Oost heeft men de uitvoering van het begin af meegemaakt, alleen was de tijd daar ongunstiger, 's morgens 5 uur, zoodat het aantal luisteraars vermoedelijk wel niet groot geweest zal zijn. Aan de groote uitzending waren twee kleine uitzendingen voorafgegaan; ook deze zijn zoowel in de Oost als in de West prachtig gehoord."

Die wil weten hoe het radiostation te Paramaribo er uitziet vindt daarvan een foto in den *„West-Indische Kalender 1929"*.

* * *

Bij Kon. Besluit is met ingang van 29 December benoemd:

a. tot ondervoorzitter van den Raad van Bestuur van Suriname, mr. dr. F. L. J. van Haaren, thans lid van dien raad;

b. tot lid de heer L. C. Preij, Administrateur van Financiën in Suriname.

Curaçao.

Gouverneur Fruytier—Mr. Van Dijk!

Elf Januari is de nieuwe gouverneur naar Curaçao vertrokken. Een deskundige voor de havenwerken zou hem volgens berichten in *La Union* en in *De Residentiebode* vergezellen. Wij wenschen Z.Exc. een goede reis en behouden aankomst aan gene zijde, waar men hem met spanning wacht. Overigens houden wij ons aan wat wij bij zijn benoeming opmerkten.

Het is thans de gelegenheid, om Mr. Van Dijk te huldigen voor zijn tusschenbestuur. Een aangename taak kan het niet genoemd worden voor korten tijd met de hoogste waardigheid zich bekleed te zien, in het vooruitzicht aanstonds weer te moeten terugtreden tot lager plan. Een en ander maal hebben wij mogen wijzen op de werkzaamheid, door den waarnemenden gouverneur aan den dag gelegd, en, voor zoover wij op een afstand oordeelen kunnen, valt niet anders te zeggen, dan dat hij op voortreffelijke wijze zich van zijn taak gekweten heeft, en het zijne gedaan heeft om den Nederlandschen naam in West-Indië hoog te houden. Op erkenning dezer verdiensten heeft hij aanspraak, en zeker zal zij niet uitblijven.

Bovenwindsche eilanden.

Voor de orkaanramp op de venwindsche eilanden, waarheen de waarnemende gouverneur met de *Kortenaer* een reis gedaan heeft, is op Curaçao *f* 15.000.— bijeen gebracht, waarvan *f* 5000.— van de C. P. I. M. en *f* 1500.— van het Steunfonds der Nederlandsche Antillen. Op Aruba is *f* 5000.— ingezameld, in Nederland *f* 3000.—. De schade wordt op ruim *f* 50.000.— geschat. Aldus lezen wij in *La Union*.

Het doel en de middelen!

Men herinnert zich ongetwijfeld de inbraak in de Hollandsche bank voor West-Indië, verleden jaar Juni gepleegd. Een groot deel van het geld werd aanstonds opgespoord, maar nog een 5, 6 duizend gulden bleven ontbreken. Drie personen werden deswege veroordeeld, maar hangende het hooger beroep vroeg een der verdachten wat het waard was, wanneer hij de plaats aanwees, waar het overschot van het gestolen geld verborgen was. De directeur der bank bood 10 %. Vergezeld van twee politieagenten is de man er toen op uit gegaan en heeft aan den voet van den Schaarlooberge de plaats aangewezen, waar het geld begraven was. Men vond *f* 2800.—. *La Union*, waaraan dit bericht ontleend is, meldt niet, of misschien ook nog 10 % afslag van de straf bedongen is!

's Lands wijs . . . .!

Volgens *La Union* zijn weer twee gevangenen ontsnapt. Een, die dit reeds eerder deed, uit de gevangenis, terwijl de ander, die aan openbare werken te werk gesteld was, de waakzaamheid van zijn bewakers heeft weten te verschalken.

Geldmiddelen.

De Curaçaosche Courant met het derde kwartaal-overzicht ontvingen wij nog niet. In *La Union* lezen wij echter, dat ook het derde kwartaal een belangrijke stijging vertoont, vergeleken bij 1927. De belastingen brachten *f* 825.369.— op tegen *f* 647.792.— in het overeenkomstige tijdvak van het voorafgaande jaar en tegen *f* 578.075.— als een vierde der raming voor 1928. De inkomsten van onderscheiden aard brachten op *f* 455.787.— tegen *f* 350.298.— in het derde kwartaal 1927 en tegen *f* 271.325.— als ¼ der raming. De radiodienst en de loodsgelden brachten achtereenvolgens *f* 30.000 en *f* 70.0[illegible] meer op dan in 1927.

De inkomsten der Curaçaosche bank war[illegible] *f* 23.000.— minder.

Van Jan. tot Sept. 1927 waren de inkomst[illegible] *f* 763.061.— boven het overeenkomstige tijdvak va[illegible] 1927 en *f* 909.931.— boven het ¾ der raming va[illegible] 1928.

E. S. Lansberg.

De voorzitter van den Kolonialen Raad, die we[illegible]gens ziekte in zijn gezin weder geruimen tijd [illegible] het buitenland moest vertoeven, is nog in December op Curaçao teruggekeerd. In zijn afwezigheid heeft Mr. De la Try Ellis op de hem eigen loffelijke wijze de raadsvergaderingen geleid. De heer Lansberg komt terug op een mooi tijdstip. Een nieuwe orde van zaken is met de bestuurswisseling en [illegible] sluitende begrooting aangebroken. Straks komt [illegible] herziening der bestuursinrichting, die waarschijnlijk meer dan één lid uit den raad zal doen verdwijnen. Intusschen wacht, vóór het zoo ver is, [illegible] Raad nog een moeilijke taak, n.l. om zich zijn plaats in den nieuwen toestand waardig te toonen. Me[illegible] willen wij er niet van zeggen. Liever verwijzen [illegible] naar Mr. Bijlevelds rede in de Tweede Kamer [illegible] de behandeling der laatste begrooting van „Koloniën", waarin kostelijke dingen gezegd zijn.

Aneta-berichten.

Suriname is ons al weer voor. Terwijl wij hi[illegible] nog steeds zitten met de kabelberichten, die [illegible] juist niet altijd overvloeien van belangrijkheid [illegible] heeft Suriname reeds zijn Aneta-berichten, die [illegible] gelijks worden opgevangen en aan de pers ve[illegible]strekt. Vooral met het oog op het Nederlandsch Nieuws zijn deze van belang. Want het is maar [illegible] te bekend dat de kabel zoo goed als nooit een Nederlandsch nieuwtje overbrengt.

Herhaaldelijk is erover geklaagd.

Het Alg. Ned. Verbond heeft er zich voor ge[illegible]spannen.

Pater Euwens bracht de klacht nog eens naar voren, bij gelegenheid van de lezing van den heer [illegible] Bruna, enkele maanden geleden, waarbij deze [illegible] weinige belangstelling voor Nederlandsch Nieuws alhier betreurde.

Waarop P. Euwens antwoordde: „Wel, verschaf [illegible] ons Nederlandsch Nieuws, voor de distributie van dit nieuws zullen wij wel zorgen."

De heer Bruna is heengegaan, en wij vleiden ons reeds met de stille hoop dat 't nu beter zou worden. De hoofdredacteur van zoo'n invloedrijk groot blad als 't „Alg. Handelsblad" zou er zich voor spannen en zijn invloed aanwenden. En dan zouden wij elken dag de nieuwste snufjes van uit Nederland mogen ontvangen. Curaçao en Nederland zouden weer één worden.

Leve de rijksgedachte!

Helaas, ook deze hoop is wederom ijdel gebleken. Niets is er gedaan om ons van het meest belangrijke Nederlandsch Nieuws op de hoogte te houden. Waarom zou hier niet kunnen wat te Suriname wel kan?

Wellicht kan de actieve Directeur van 's Lands-radio ons daar wel een antwoord op geven.

(A. d. C.)

Tante Pos!

Een abonné van de *Amigoe* klaagt over zijn ervaringen. Ongeveer 25 minuten heeft hij moeten

chten voor het eenige postzegelloket. Dat is een aring, die we in Holland ook wel hebben, vooral de administratie zoo snugger is de meest voormende zaken met de langstdurende aan denzelfden ambtenaar op te dragen. Erger is, dat een brief de stad wel 4 tot 5 dagen onderweg zou blijven postpakketten 5 dagen na aankomst van de boot niet bezorgd zouden zijn.

Scheepvaart.

In Nov. '28 kwamen binnen 404 stoomschcepen, houdende netto 2.091.450 M³. en 130 zeilschepen 26.536 M³. Van Januari tot November kwamen 768 stoom- en 1411 zilschepen, metende achtervolgens 21.950.679 en 250.873 M³.

Bevolkingsregister.

Naar wij vernemen, zal de heer Henriquez, die dertijd reeds werd uitgezonden om het bevolkingsregister in orde te maken, maar onverrichterzake moest terugkeeren, opnieuw voor dit doel naar Curaçao gaan.

Geschiedkundige sprokkelingen.

Terechtstelling van dieren.

Aan een der bijlagen van het Algemeen Verslag, dat de Commissaris-generaal Van den Bosch in 1829 over de Nederlandsche West-Indische bezittingen bracht, ontleenen wij het volgende:

„Wanneer volgens de Vriend des Vaderlands 1827 no. 5 bladz. 378 in de veertiende eeuw te Middelburg, hoofdstad van Zeeland, een stier, die een vrouw had doodgestoken, bij regterlijk vonnis veroordeeld werd, om mede gedood te worden, kan het niet meer zoo vreemd schijnen, dat in de Notullen van het eiland St. Martin gevonden wordt: Op heden den 17 Mei 1755, commandeur en raden, extra-ordinair vergaderd zijnde, en mede aangehoord de klagte van den weledelgestrengen heer (naam van den commandeur en fiskaal) tegen zekere koei, toebehoorende aan Engil James, hebben zij hierop rijpelijk gedelibereerd en geordonneerd, dat de koei, dewelke Mrs. (mejufffrouw) Al... gestoten heeft, waarbij naar alle blijken zij haar leven heeft verkort: dat de voorz. koei zal gebragt worden in de savaan (weideland) waar zij gemeentelijk weidt, en aldaar gedood, en daarna tot assche verbrand te worden."

Uit den Verren Vreemde.

Aman Oellah.

Wanneer wij ons de illustraties herinneren, waarop koning Aman Oellah en zijn mooie echtgenoote, naar de laatste Londensche en Parijsche mode gekleed, werden weergegeven tijdens hun reis, ten vorigen jare, door gansch Europa, en wij zien dan het prentje, dat Afghanistan's vorst thans in diezelfde illustraties vertoont, in de kleurrijke dracht van zijn land, met hoofddoek en sandalen, dan ligt in die tegenstelling tevens de illustratie van het ...lige en bloedige gebeuren, zooals dit zich in Afghanistan afspeelt.

Heeft het verwondering gebaard, dat Moestapha Kemal Pacha in Turkije de dictatorale macht zoo kon doorvoeren, dat hij alles van hoog tot laag, van buiten en van binnen durfde verwesteren, de groote man van Angora heeft daarvoor toch nog tien jaren gebruikt, en 't blijft de vraag of het verzet tegen deze omzetting van een volk en een land, die Oostersch zijn, naar geïmporteerde Westersche opvattingen, nog niet eens krachtig tot uiting zal komen, tijdens, of spoedig na Kemal Pacha's bewind. Blijkbaar hebben de durf en het slagen van den Turkschen dictator koning Aman Oellah op de gedachte gebracht dit voorbeeld te volgen. Maar hij meende, dat in zijn rijk een overgangsperiode van jaren niet noodig zou wezen, hij zou 't in sneltempo kunnen bewerkstelligen. Een reis naar door Europa zou hem nader de gegevens verschaffen voor die doorvoering van de groote hervorming van zijn achterlijk Oostersch land naar modern Westersch voorbeeld.

Bij die reis deed hij van den aanvang af uitkomen, wat de bedoeling was. Toen het hooge gezelschap in Britsch-Indië, eerste land van oponthoud in den vreemde, aankwam, constateerde de toegestroomde menigte verrast, dat koningin Soereia en de dames van haar gevolg de nationale dracht, met den sluier, hadden afgelegd en als Europeesche vrouwe-types aan wal stapten. Men zal zich herinneren hoe de hooge hoed, de witte hooge hoed van Aman Oellah bij zijn verblijf in Egypte aanleiding heeft gegeven tot uitvoerig commentaar, al hield de vorst ook het hoofd gedekt, zooals de mohamedaan met fez of hoofddoek doet, en al ging hij dus niet zoover dat hij op z'n westersch bij ceremonieel het hoofd ontblootte.

Tijdens de reis kwamen al protesten uit Afghanistan, die de verloochening van gebruiken en voorschriften afkeurden en die verzet tegen de voorgenomen omwenteling deden verwachten. Aman Oellah had dit voorzien, het was onvermijdelijk, maar hij keerde naar Kaboel terug met het vaste besluit, Afghanistan de zegeningen van de westersche beschaving deelachtig te doen worden. Goedschiks of kwaadschiks.

Jedereen ziet dadelijk in, dat hij zich hiermede een even gewaagde als moeilijke taak te vervullen gaf. Men denke zich eens in in het geval dat een vorst een beschaving ergens in den vreemde mooier en meer passend voor ons volk vond dan wat wij naar onze begrippen en opvattingen mooi, goed en passend vinden, en dat die vorst aan ons volk kwam gebieden en verbieden wat hij noodig vond om ons van vandaag op morgen naar zijn wil om te zetten!

Het stoute stuk van Aman Oellah was nog te meer gewaagd, doordien zijn gezag in Afghanistan volstrekt niet op hechten grondslag stond. Hij is, als usurpator aan het bewind gekomen. Hij heeft van de verspreide, vrij los van elkander levende stammen, een staat gemaakt, met een Parlement. Dit voelde zich in zijn nieuwheid nog zoo onbeholpen, dat het slechts een schijninvloed had, de koning hield de leiding.

Na den terugkeer van het koninklijke paar, voerde de vorst b.v. voor het Parlement de Europeesche kleedendracht in, ten voorbeelde van den lande, jacquet en hooge hoed.

Snel als alles gaan moest, volgden de reorganisatie-, de hervormings-, de omwentelingsmaatregelen elkander in rusteloos tempo op, zij grepen letterlijk in alles in. Verplichte militaire dienst voor 3 jaar. Het breed opgezette leger, naar moderne inzichten, kreeg Turksche en Russische instructeurs. Belastingen, heffing en contrôle daarop, in een land waar alles nog in primitieve toestanden verkeerde. Scholen in 't geheele land. Gymnasia in de voornaamste steden. Coëducatie, verplicht onderwijs ook voor meisjes. Polygamie en kinderhuwelijken afgeschaft. De vrouwen moesten den sluier afleggen. Gelijkstelling van mannen en vrouwen voor de wet. Enz. enz.

Begrippen, naar westersche opvatting redelijk, maar Afghanistan was en is nu eenmaal geen westersch land, en het beschouwt die nieuwigheden als evenzoovele inbreuken op wat het volk met zijn oostersche begrippen als redelijk heeft leeren opvatten.

Verplichte krijgsdienst, waardoor de jongelingschap voor 3 jaren uit gezin en omgeving weggehaald wordt. Belastingheffing, met den aankleve van dien. Dit zijn nieuwigheden, die allen treffen, en zoo bronnen vormen van algemeene ontevredenheid. Veranderingen in gebruiken zijn niet mode-voorschriften slechts; zij grijpen in godsd. gebruiken, zoodat zij den alom machtigen priester-invloed tot verzet oproepen. Nu was de positie der priesters reeds aangetast door de eenheid, die Aman Oellah in het staatsbestuur had gebracht. Door die eenheid hadden ook de voorheen meer zelfstandige stamhoofden aan beteekenis en vrijheid van handelen veel verloren. Noode hadden de priesters en de machthebbenden in den verdeelden staat zich naar de oppermacht van Aman Oellah gevoegd, nu zijn hervormingen ook de ontevredenheid van het volk opwekten, werd de geest van verzet algemeen. Hiermede zijn nog niet alle factoren van onrust aangewezen. Zooals wij in herinnering brachten, was koning Aman Oellah tien jaar geleden als usurpator op den troon gekomen. Hij was de derde zoon van den overleden vorst. De eigenlijke kroonprins Inajet Oellah werd in een gevangenis gezet, waar hij nog opgesloten was. Men heeft dezer dagen kunnen lezen van een anderen prins, Oeman Khan, 's konings oom, die, naar Br.-Indië gevlucht, daar mocht verblijven op eerewoord, doch die nu, in verband met de gebeurtenis in zijn land, naar Afghanistan ontkomen was. Aman Oellah meende zijn zetel in de tien jaren van zijn bestuur voldoende hecht gesteld te hebben, om de medepretendenten te doen vergeten. Nu hebben hunne aanhangers zich gevoegd bij zijn belagers.

Bij den aanvang van zijn jongste hervormingen vond de koning al krachtige opposanten tegenover zich. Prinsen en hoogepriesters. Zij moesten dit stoute bestaan met de vrijheid of het leven bekoopen. Ook dit wreekt zich nu.

Zooals bekend zijn opstanden uitgebroken in het Oosten, het Noorden en het Zuiden. Leek 't eerst of de koning bij machte zou zijn den toestand te beheerschen, kwamen daarna berichten welke dit in twijfel stelden, thans staat vast dat hij het onderspit gedolven heeft. Hij is tot verstrekkende concessies moeten overgaan, om zoo te trachten den troon te behouden. Vrijwel alle ingevoerde nieuwigheden heeft hij moeten herroepen. De hooge hoed is weer geruild voor den tulband.

't Is niet gelukt hierdoor de overwinnende oppositie te bevredigen. Meer werd van hem geëischt. Hij gaf nog toe. Zoo werd een toezegging gedaan voor een voldoende vertegenwoordiging van de stamleiders en de militaire gouverneurs in een nieuw te stichten wetgevende vergadering. Een raad van 50 notabelen zou worden gevormd, bestaande uit edelen, geestelijken en ambtenaren om de wet te wijzigen en te zuiveren. Maar al verder strekten de eischen! Aman Oellah is zoo ten slotte komen te staan voor eischen, die hij niet meer bereid was in te willigen, als zoodanig wordt gemeld verbanning van zijn vrouw, die hem tot zijn hervormingen heet te hebben aangezet. Kans op herwinnen van macht en invloed heeft hij blijkbaar niet meer gezien. In den wanhopigen strijd heeft hij zich overwonnen erkend. Hij heeft afstand gedaan van den troon. Hij heeft zijn land verlaten. Naar verluidt, zal hij met zijn gemalin naar Europa gaan, waar hij nu geheel anders terug keert, dan bij het bezoek in 1928.

Inajet Oellah, de opgesloten andere broeder, zal de hem onthouden koningskroon over Afghanistan gaan dragen. Alles doet verwachten, dat hij het voetspoor van Aman Oellah *niet* zal volgen. De revolutie heeft intusschen nieuwe figuren tot grootheid gebracht, die de moeilijkheden zullen vermeerderen welke in Afghanistan traditioneel zijn.

Ingezonden.

Salarisregeling van de Predikanten op Curaçao.

Geachte Redactie,

Mag de kerkeraad der Vereenigde Protestantsche Gemeente van Curaçao nogmaals eenige plaatsruimte in uw blad? In de salarisregeling van 1928 voor de ambtenaren van Curaçao is het traktement van de predikanten gebracht op ƒ 7800 en dat van den R.K. Bisschop op ƒ 9000. We hebben hiertegen indertijd openlijk geprotesteerd en gerequestreerd op de volgende gronden:

1. de predikanten werden bij die regeling verhoogd met nog geen 42 %, terwijl de Bisschop verhoogd werd met 50 %;
2. de Bisschop is krachtens zijn ambt ongehuwd, de predikanten hebben een gezin te onderhouden.
3. Te Suriname, waar de Roomschen in aantal ver onder de Protestanten blijven, verdienen de Bisschop, de Vorsteher der Moravische broedergemeente en de predikanten evenveel, n.l. ƒ 9000.
4. De Bisschop heeft een staf van helpers, terwijl de beide predikanten alles alleen moeten doen, hoewel door de enorme uitbreiding der Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij het aantal Protestantsche blanken en Surinamers zeer is gestegen.

Ons request aan den Minister van Koloniën is van de hand gewezen. Wij ontvingen van de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Oost- en West-Indië bericht, dat als grond voor deze weigering met name werd genoemd, dat de R.K. Bisschop representatieplichten heeft.

Wij kunnen niet nalaten hierover onze verwondering uit te spreken. Worden dan in Nederland de representatieplichten van een geestelijk verzorger bij de R.K. Missie van meer gewicht geacht dan de representatieplichten en het onderhoud van een gezin van een geestelijk verzorger van de Protestantsche Gemeente?

Hebben de predikanten hier in Curaçao geen representatieplichten of komen die er minder op aan? Maar waarom laat men dan bijv. bij de officieele gouvernementsreceptie ter eere van den verjaardag van H. M. de Koningin de predikanten in rangorde vóór den R.K. Bisschop gaan?

Een predikant-ambtenaar (leger, vloot of Oost-Indisch predikant) heeft de rang van „Majoor". Is het nu zoo onredelijk te verzoeken dat de predikant-ambtenaar op Curaçao naar gelijken stand worde beoordeeld?

Bestaat de Protestantsche bevolking van Curaçao in vergelijking met de Roomsche bevolking dan uit zooveel minderwaardiger personen, dat de predikanten tegenover hen geen representatieplichten hebben en geen stand behoeven op te houden?

Waarom moeten de predikanten, die toch ook een akademische opleiding genoten hebben, openlijk achtergesteld worden bij bijv. de leden van het Hof en anderen met een akademische opleiding?

Geachte redactie, we kunnen voorloopig nog niet aannemen, dat Zijne Excellentie de Minister van Koloniën de Vereenigde Protestantsche Gemeente van Curaçao minderwaardiger zou achten dan de R.K. Missie en hopen daarom dat Z. E. op zijne beslissing zal willen terugkomen. Dit is mogelijk, daar de salarisregeling 1928 van den afgetreden Gouverneur zoo onevenwichtig wordt geacht, dat door het Gouvernement een nieuwe commissie voor de salarisregeling is benoemd.

U, redactie, beleefd dankend voor de plaatsruimte.

Hoogachtend,

Namens den Kerkeraad der V. P. Gemeente,

H. W. ELDERMANS,
Voorzitter.

Ds. J. VAN DE POL,
Scriba.

Curaçao, 12 Dec. '28.

Berichten der Afdeelingen.

Afdeeling Apeldoorn.

CONTRIBUTIE-BETALING.

Leden en begunstigers worden beleefd attent gemaakt op de gelegenheid hun contributie over 1929 te voldoen per postgiro. Het postgirono. van den penningmeester, den heer J. C. Baars is kantoor Apeldoorn no. *93038*.

Echter zal na *20 Januari* per van Dijk & Zn. over de contributie worden gedisponeerd.

Daarna zal het Bestuur de jaarvergadering uitschrijven en hoopt dan met een goed programma voor den dag te komen.

Wij hebben nog eenige Boeatan-loten à *f* 1 over. Wie helpt ons er af? Ten slotte blijft uitbreiding van het ledental een plicht van allen.

De Secretaris,
J. C. BAARS.

Afdeeling Groningen en Ommelanden.

ALGEMEENE VERGADERING

van leden op *Vrijdag 25 Januari*, des n.m. 4 uur, in de Harmonie te Groningen. Agenda: Notulen; Jaarverslag over 1928; Financieel verslag idem; Wat verder ter tafel komt.

Leden en begunstigers worden beleefd uitgenoodigd deze vergadering bij te wonen.

Namens het Bestuur,
J. FRANKE, *Secretaris.*

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

WIJZE VAN CONTRIBUTIE-BETALING.

Met verwijzing naar het desbetreffend bericht in het Kol. Weekblad van 27 December A°. P°., no. 52, wordt andermaal beleefd doch dringend verzocht de verschuldigde contributie over te maken of af te dragen aan de Penningmeesters van de afdeeling ter plaatse, en dus n i e t aan het Hoofdbestuur der Vereeniging, Korte Voorhout 6, Den Haag.

OP PEIL BRENGEN DER CONTRIBUTIE.

Den Penningmeesters der afdeelingen wordt beleefd verzocht pogingen in het werk te stellen om de leden hunner afdeeling die niet de volle contributie betalen, aan te sporen deze alsnog op het geringe, normale (minimum) peil van *f* 5.— te brengen.

Van het Informatie-Bureau.

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR NED.-INDIE:

G. Groters, Burgerl. (techn.) ambt. bij den P.T.T.-dienst, Laan van Chartreuse 5bis, Utrecht.
H. J. Brouwer, Idem als voren, Laurierstraat 49, 's-Gravenhage.
Th. H. de Roos, Idem als voren, Halleystraat 20, 's-Gravenhage.
H. J. Stelma, Adm. ambt. bij het B. B., Ned. Herv. [...]torie, Tzum (Fr.).
Dr. P. Esenwein, Petrograaf bij den dienst van Mijnbouw, Lettenholzstrasse 19, Zurich 18.
H. Moes, Burgl. (techn.) ambt. bij den P.T.T.-dienst, Huurneweg 19, Oldenzaal.
D. van Eck, Idem als voren, Loosduinsche Kade [...], 's-Gravenhage.
J. C. Notebaart, Onderwijzer bij het O.E.L.O., 1e [...] Cie. Regt. Jagers, Waalsdorp.
H. B. Borgers, Onderwijzer bij het O.L.O., Van Dulcken[...]straat 39, Nijmegen.

INDISCHE AMBTENAREN MET VERLOF:

J. H. de Groot, Burgemeester van Makasser, Rhijngeesterstraatweg 1, Oegstgeest.
F. L. van Hall, Hoofdkantoorchef v. d. P.T.T., F[...]riklaan 45, Rijswijk (Z.-H.).
A. Dekker, Pol.opz. bij de Alg. Politie, Pr. Hen[...]kade, Broek op Langendijk.
Ch. A. M. A. Becker, Administrateur bij het Caoutc[...]bedrijf, Diergaardelaan 48a, Rotterdam.
J. C. A. F. M. den Daas, Onderwijzer der 1e kl. b[...] O.E.L.O., 2e Sweelinckstraat 109, 's-Gravenhage.
Mej. Ch. Peter, Commies op het kantoor van den [...] bij het Boschwezen, Valeriusstraat 99a, 's-Grave[...]
Ir. F. A. W. Meijneken, Ir. 2e kl. bij de W. en 's l[...] B.O.W., Diergaardesingel 87B, Rotterdam.
Mej. M. G. Wagenaar, Verpleegster 1e kl. bij den [...]pitaaldienst, 2e Willemstraat 8a, Groningen.
W. Wijnaendts van Resandt, Referendaris 1e kl. [...] S.S. en Tr., Ned.-Ind. Handelsbank. 's-Gravenh[...]
Baron H. Th. Taets van Amerongen, Hoofdpol.opz. [...] de Alg. Politie, Lawick Allée 17, Wageningen.
M. Laban, Hoofdpol.opz. bij de Alg. Politie, [...]stede (Z.).
J. van Keulen, Hoofdpol.opz. bij de Alg. Politie, [...]penlaan 110, 's-Gravenhage.
A. Mol, 1e Luitenant der Infanterie, Rijksstraatwe[...] Nieuw Helvoet.
A. S. Webb, 1e Luitenant der Genie, L. v. Meerde[...] 374, 's-Gravenhage.
J. Biegel, Kapitein der Infanterie, Hitzlisbergstr[...] Lüzern.
K. A. Koning, Hoofdpol.opz. bij de Alg. Politie, B[...]gerbeetsstraat 91, Amsterdam.
C. M. Schuurmans, Hoofdpol.opz. bij de Alg. P[...] Abrikoosstraat 31, Utrecht.
Ir. J. F. van Weelderen, Hoofd van den P.T.T.-[...] Rijnsburgerweg 140, Leiden.
Mr. W. M. Snellen, Adj.-inspecteur van Financiën [...] Alphenstraat 22bis, Utrecht.

MET PENSIOEN:

G. A. Goedegebuure, Mijnbouwk. opz. 1e kl. diens[...] bouw, Wierden (O.).
Mej. S. de Nijs, Onderwijzeres 3e kl. bij het O.[...] 2e Sweelinckstraat 109, 's-Gravenhage.

Mutatiestaat van 9 tot 16 Jan. 1929.

Nieuwe Leden

Nieuwe Leden	Geïntroduceerd door:
Mevrouw J. Stokvis-Pinkhoff, Arnhem, Velperweg 31. *f* 5.	Secretariaat Afd. Arnhem.
Ir. C. M. L. Vogelezang, Apeldoorn, Marialaan 1. *f* 5.	den heer A. H. Schoonhoven te Apeldoorn.
K. Matthes te Breukelen *f* 5.	den heer L. D. Petit te Amsterdam.
K. Th. Beets, Gewestelijk Secretaris m. v., Den Haag, Nieuwe Parklaan 63. *f* 5.	Dr. J. F. W. la Fontaine te Den Haag.
J. H. van Wely, Oud Bestuursambtenaar op Java, Den Haag, Groot Hertoginnelaan 61. *f* 5.	Eigen aanmelding.
Rusthuis Gezusters Bon, Den Haag, Anthonie Duijckstraat 97. *f* 5.	Eigen aanmelding.
H. E. van Romondt, Indologisch student, Den Haag, Reinkenstraat 82. *f* 5.	Eigen aanmelding.

Afschrijvingen

Ir. F. H. de Freijtag, Soerabaja, (overleden).
G. W. R. Rutten, Kapitein Triangulatie Brigade, Tjiandjoer (overleden).
Mevrouw E. Nijland-Gijsberts, Rotterdam, [...]dijk 158.

Adresveranderingen

Prof. Dr. C. C. Berg, van: Soerakarta naar: Leiden p.a. Universiteit. *f* 5.
H. J. Stelma, Adm. Ambt. B.B., van: Leiden, Mariënpoelstr. 27 naar: Tzum (Fr.). *f* 5.
H. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt, Oud-Resident, van: Wassenaar, Backershagenlaan 60 naar: Den Haag, Danckertsstraat 23.
J. C. Borgen, 1ste Luitenant N.-I. L. van: Wassenaar, Backershagenlaan 60 naar: Den Haag, Danckertsstraat 23.
J. H. Siegers, Den Haag, van: Nieuwe Parklaan 185 naar: Frederik Hendriklaan 123.
Mejuffrouw M. J. G. Carrière, Den Haag, van: Valkenboschkade 32 naar: Zuiderparklaan 117.
F. G. Uhl, Inspecteur Boschwezen, Den Haag, van: Balistraat 88 naar: Obrechtstraat 13.
G. Ch. Rapp, Controleur B.B., van: Rijswijk, Molenstraat 6 naar: Weltevreden, p.a. Dep. B.B.
Mejuffrouw J. E. de Hondt, Onderwijzeres 2de kl. [...] Den Haag, van Beverningkstr. 164 naar: [...] Palace-Hotel.
L. B. H. de Vogel, Stationscommies 1e kl., thans te [...]doeng, Katja-Katja Wetan 129. pav.
H. van der Mooren, Kapitein N.-I. L. van: Den [...] Frederik Hendriklaan 140 naar: Utrecht, Station[...] 14 bis, p.a. Dr. J. J. Zoon. *f* 5.
E. L. K. Schmülling, oud-Ass.-Resident, van: Pe[...] Alpenrose te Semmering naar: Hotel Odak te Ra[...] Dalmatië (Jugo Slavië).
W. F. J. Kroon, oud-Resident, van: Den Haag, G[...] Hertoginnelaan 5 naar: Brussel, Rue d'Edimb[...] 19—23, Pension Victoria.
P. de Jongh, van: Amsterdam, 2de Jan v. d. Heijden[...]straat 8 naar: Pangkalan Brandan c/o. Bataafsche Petroleum Mij. *f* 10.